

**ΤΕΙ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΤΙΤΛΟΣ:
ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ**

**ΟΝΟΜΑ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΑ : ΣΑΚΚΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΟΝΟΜΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ : ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Α.Μ. 5473**

ΚΡΗΤΗ, 2015

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη ασχολήθηκε με το ζήτημα της επιχειρηματικότητας και τις περιβαλλοντικές πολιτικές στην Ελλάδα, σε μια περίοδο οικονομικής κρίσης και ολοκληρώθηκε μέσα από πέντε κεφάλαια, όπου πιο αναλυτικά στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρθηκαν εισαγωγικά στοιχεία για το περιεχόμενο της εργασίας.

Στη συνέχεια το δεύτερο κεφάλαιο εστίασε στη πράσινη και βιώσιμη ανάπτυξη μέσα από τη πράσινη μεγέθυνση. Το τρίτο κεφάλαιο αφού αρχικά όρισε την πράσινη επιχειρηματικότητα, αναφέρθηκε στα πεδία επιχειρηματικής δράσης αυτής, καθώς και τις επιδράσεις που υπάρχουν στο κλάδο της οικονομίας, της απασχόλησης, της χρηματοδότησης και της επιχειρηματικότητας.

Το τέταρτο κεφάλαιο εστίασε στους τομείς ανάπτυξης της πράσινης επιχειρηματικότητας και στην παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας. Το πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο περιέγραψε την αποτίμηση των δυνατοτήτων εν μέσω οικονομικής κρίσης αλλά και τις προσδοκώμενες προοπτικές της πράσινης ανάπτυξης και επιχειρηματικότητας. Η εργασία έκλεισε με τον επίλογο.

ABSTRACT

This study addressed the issue of entrepreneurship and environmental policies in Greece, at a time of economic crisis and is completed in five chapters, where more specifically, in the first chapter input for the content of the study is mentioned.

The second chapter then focused on green and sustainable development through green growth.

The third chapter after initially defining green entrepreneurship, refers to the business scopes of this action and the effects that exist in the economy sector, employment, finance and entrepreneurship.

The fourth chapter is focuses on the development of green business and energy production and consumption. The fifth and last chapter describes the valuation of options amidst the economic crisis and the expected prospects of green development and entrepreneurship. The study is completed with the epilogue.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Κεφάλαιο 1^ο Εισαγωγική Ενότητα	5
1.1 Εισαγωγή	5
1.2 Σκοπός και στόχοι της Μελέτης	5
1.3 Λόγοι Επιλογής του Θέματος	5
1.4 Αντικείμενο της παρούσας μελέτης	5
1.5 Δομή ανάπτυξης του Θέματος	6
Κεφάλαιο 2^ο Πράσινη και Βιώσιμη Ανάπτυξη	7
2.1 Ορισμός Πράσινης και Βιώσιμης Ανάπτυξης	7
2.2 Ιστορική Αναδρομή	7
2.3 Η Πράσινη Μεγέθυνση	9
Κεφάλαιο 3^ο Πράσινη Επιχειρηματικότητα	11
3.1. Ορισμός Πράσινης Επιχειρηματικότητας	13
3.1.1. Ορισμός της καινοτομίας στην επιχειρηματικότητα	15
3.1.2. Πεδία «πράσινης επιχειρηματική δράσης»	17
3.1.3. Κύριοι κλάδοι «πράσινης επιχειρηματικότητας»	17
3.2 Πράσινη επιχειρηματικότητα, Περιβαλλοντικές πολιτικές και οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις τη περίοδο της κρίσης	18
3.2.1 Επιπτώσεις στην Απασχόληση	19
3.2.2. Επιπτώσεις στις οικονομικές δράσεις	22
3.2.3. Ευκαιρίες για αξιοποίηση της πράσινης επιχειρηματικότητας	23
3.3 Επιχειρηματικότητα και ανθρώπινο δυναμικό	25
3.4. Η χρηματοδότηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα	26
3.5 Επιχειρηματικότητα και καινοτομία	27
Κεφάλαιο 4^ο Τομείς ανάπτυξης πράσινης επιχειρηματικότητας	30
4.1 Αγροτικός τομέας	31
4.2 Τουρισμός	31
4.3 Βιομηχανία	39
4.4 Κατασκευές και υποδομές	40
4.4.1. Ευκαιρίες χρηματοδότησης στην πράσινη επιχειρηματικότητα	43
4.5 Παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας	45
4.6 Πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα	50
Κεφάλαιο 5^ο Αποτίμηση των δυνατοτήτων στην σημερινή συγκυρία της κρίσης	54
5.1 Αποτίμηση Εφαρμογής περιβαλλοντικών πολιτικών και Δεσμεύσεων στην Ελλάδα	54

5.2 Αποτίμηση ενεργειών Πράσινης Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα	55
5.3 Προοπτικές Πράσινης Ανάπτυξης και επιχειρηματικότητας	56
<i>Επίλογος</i>	58
<i>Βιβλιογραφία</i>	63

Κεφάλαιο 1^ο Εισαγωγική Ενότητα

1.1 Εισαγωγή

Για έναν οργανισμό ή μια επιχείρηση είναι πρωτίστης σημασίας να προφταίνει άστοχες κινήσεις σε ή υπηρεσίες, να ενεργεί σε σχέση με την νομοθεσία, εξασφαλίζοντας ένα ιδανικό εργασιακό περιβάλλον δίχως κινδύνους για τους εργαζομένους.

Ότι μπορεί να αξιολογηθεί σε έναν οργανισμό αφορά τα προϊόντα, τους ανθρώπινους πόρους, ακόμη και ο οργανισμός ως σύνολο. Η Ολική Ποιότητα και διαχείριση της εξασφαλίζει τις διαδικασίες ενός οργανισμού, την σχέση μεταξύ οργανισμού, υψηλά ιστάμενων και εργαζομένων αλλά και οργανισμού με προμηθευτές.

Διέπει όλα τα στάδια παραγωγής και εξασφαλίζει καινοτομία, συνεχή βελτίωση, ασφάλεια, περιβαλλοντική προστασία αλλά και ικανοποίηση των πελατών και της επιχείρησης.

1.2 Σκοπός και στόχοι της Μελέτης

Σκοπό της μελέτης αποτελεί η διερεύνηση της επιχειρηματικότητας ως έννοιας αλλά και τη μελέτη των περιβαλλοντικών πολιτικών στον ελλαδικό χώρο. Επιπλέον στόχο αποτελεί η μελέτη της υπάρχουσας κατάστασης υπό περίοδο κρίσης.

1.3 Λόγοι Επιλογής του Θέματος

Το υπάρχων θέμα επιλέχθηκε προκειμένου να διερευνηθούν οι τομείς ανάπτυξης της πράσινης επιχειρηματικότητας σε όλους τους κλάδους αλλά και στο κλάδο του τουρισμού.

1.4 Αντικείμενο της παρούσας μελέτης

Το αντικείμενο της παρούσας μελέτης εστιάζει στην αποτίμηση των δυνατοτήτων στην σημερινή συγκυρία της κρίσης και στις προοπτικές Πράσινης Ανάπτυξης και επιχειρηματικότητας.

1.5 Δομή ανάπτυξης του Θέματος

Η παρούσα εργασία ολοκληρώνεται μέσα από πέντε κεφάλαια, όπου πιο αναλυτικά, το πρώτο κεφάλαιο αφορά προσέγγιση του συνόλου της εργασίας. Το δεύτερο κεφάλαιο εστιάζει στη πράσινη και βιώσιμη ανάπτυξη μέσα από ιστορική αναδρομή και πιο συγκεκριμένα μέσα από τη πράσινη μεγέθυνση. Στη συνέχεια το τρίτο κεφάλαιο κάνει λόγο για τη πράσινη επιχειρηματικότητα μέσα από τις περιβαλλοντικές πολιτικές που εφαρμόζονται καθώς και τις κοινωνικές επιπτώσεις που υπάρχουν εντός της υπάρχουσας οικονομικής κρίσης. Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στους τομείς ανάπτυξης της πράσινης επιχειρηματικότητας στον ελλαδικό χώρο σε τουρισμό και βιομηχανία.

Το πέμπτο κεφάλαιο κάνει αποτίμηση των δυνατοτήτων στην σημερινή συγκυρία της κρίσης και τις προοπτικές πράσινης ανάπτυξης. Τέλος η εργασία θα κλείσει με τα συμπεράσματα.

Κεφάλαιο 2^ο Πράσινη και Βιώσιμη Ανάπτυξη

2.1 Ορισμός Πράσινης και Βιώσιμης Ανάπτυξης

Οι αρνητικές συνέπειες της βιομηχανικής ανάπτυξης ξεκίνησαν να γίνονται αντιληπτές στη δεκαετία του 1960, αφού με μοναδικό όραμα την οικονομική ανάπτυξη έγιναν παραλείψεις στους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς τομείς. Το χρήμα, ο καταναλωτισμός και η οικονομική αύξηση μπερδεύονται με την ευτυχία, την καλοζωία και την πρόοδο.

Ένας αρκετά διαφωτιστικός ορισμός σύμφωνα με τους Oberle, Stowers and Darby «ανάπτυξη είναι μια διαδικασία όπου ένας όλο και μεγαλύτερος αριθμός ατόμων μιας δεδομένης περιοχής ή ενός δεδομένου περιβάλλοντος, λαμβάνει και υλοποιεί κοινωνικά υπεύθυνες αποφάσεις, η πιθανή συνέπεια των οποίων είναι η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης μερικών ατόμων χωρίς να χειροτερεύουν τις ζωές των άλλων»¹.

Η αειφορία ως έννοια δημιουργήθηκε για να δώσει νέα σημασία στον όρο της ανάπτυξης, φτιάχνει ένα νέο πλαίσιο πολιτικής σύμφωνα με το οποίο, η οικονομική ανάπτυξη πρέπει να συνυπάρχει με την περιβαλλοντική προστασία και την κοινωνική δικαιοσύνη².

2.2 Ιστορική Αναδρομή

Η οικονομική κρίση του 1973 προξένησε αμφιβολίες προς κάθε κλάδο μιας και οι φυσικοί πόροι είναι περιορισμένοι. Η Ομάδα της Ρώμης, το 1972, έθεσε αναφορά στο ανώτατο όριο και για την κατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος.

---

¹ Brand, U. (2012). Green Economy - the Next Oxymoron? No Lessons Learned from Failures of Implementing Sustainable Development. *GAIA* 21(1): 28-35

² Kennet M. and Heinemann V. (2006). Green Economics, Setting the Scene. *International Journal of Green Economics*, 1(1/2)

Μετάπειτα εμπλουτίστηκαν έννοιες όπως περιβάλλον και ανάπτυξη. Η έννοια «βιώσιμη ανάπτυξη» αναπτύχθηκε το 1980 από τη Διεθνή Ένωση Προστασίας της Φύσης για να συσχετιστεί η οικονομική ανάπτυξη του περιβάλλοντος.

Επίσης, συστάθηκε Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του ΟΗΕ.

Στη Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ το 2002 (ή αλλιώς Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη) επιβεβαιώθηκαν ξανά οι τρεις θεμελιώδεις συνιστώσες της βιώσιμης ανάπτυξης: η οικονομική, η περιβαλλοντική και η κοινωνική³.

Στην Ε.Ε., με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1987, θεσμοθετήθηκε νομικά το περιβάλλον με τα άρθρα 130Π, 130Ρ, 130Σ. Η υιοθέτηση του ορισμού της βιώσιμης ανάπτυξης που έγινε το 1992, αποτελεί μια ανθρωποκεντρική προσέγγιση που αναφέρεται στις ανθρώπινες ανάγκες.

Στον ελλαδικό χώρο, η νομοθετική διαδικασία για την προστασία του περιβάλλοντος άρχισε με τη θεσμοθέτηση των Εθνικών Δρυμών του Ολύμπου και του Παρνασσού το 1938, ενώ το άρθρο 24 και οι νόμοι 360/76, 998/79, 1032/80 και 1337/83 και το π.δ. 402/88 διαμόρφωσαν περαιτέρω ζητήματα προστασίας περιβάλλοντος φυσικού και ανθρώπινου. Σταθμός στάθηκε ο Ν. 1650/1986 περί προστασίας περιβάλλοντος και ο Ν. 2742/1999 για το χωροταξικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη και μαζί με θεσμούς, καθώς και ο Συνήγορος του Πολίτη, είχαν καθοριστικό ρόλο στην προστασία του περιβάλλοντος.

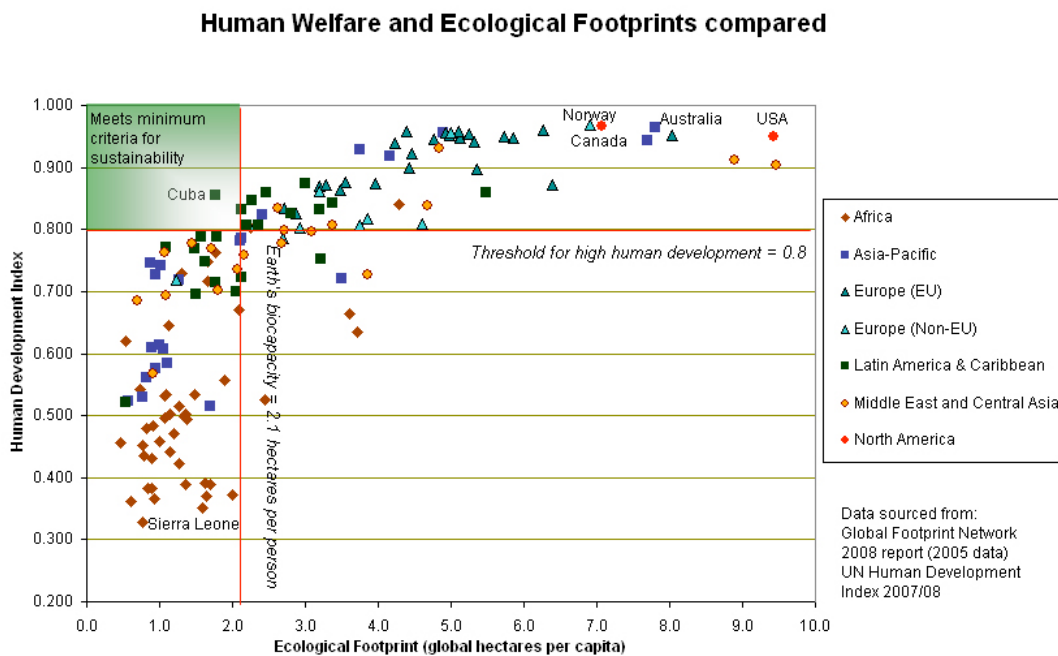
³ Βλ. παρ. 8 της Πολιτικής Διακήρυξης για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Γιοχάνεσμπουργκ 2002, σε Γρ. Τσάλτας επιμ.), *Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003, καθώς επίσης και σε United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Global Challenge, *Global Opportunity: Trends in Sustainable Development*, The World Summit on Sustainable Development, Johannesburg, 2002.

2.3 Η Πράσινη Μεγέθυνση

Το 2005 στη Σεούλ, υλοποιήθηκε η έννοια της «πράσινης μεγέθυνσης» από την 5η Διπυργική Διάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στην Ασία και τον Ειρηνικό της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την Ασία και τον Ειρηνικό, του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου των Ηνωμένων Εθνών⁴.

Στη Διάσκεψη αυτή αναγνωρίστηκε ότι η οικονομική ανάπτυξη μπορεί να εξαλείψει τη φτώχεια στην περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού και αυτή πρέπει να προωθηθεί χωρίς να ασκούνται υπερβολικές πιέσεις στην περιβαλλοντική ικανότητα των χωρών και να κινδυνεύει η περιβαλλοντική τους βιωσιμότητα. Μελετήθηκε, ένα περιβαλλοντικό πρότυπο βιώσιμης ανάπτυξης. Η πράσινη μεγέθυνση θα παρείχε ωφέλειες τόσο για το περιβάλλον όσο και για την οικονομία, δίνοντας βαρύτητα στο πώς θα καλυτερεύσει η περιβαλλοντική βιωσιμότητα.

Το γράφημα στη συνέχεια εμφανίζει την ανάπτυξη του πληθυσμού αναφορικά με το οικολογικό αποτύπωμα στις διαφορετικές ηπείρους της υφηλίου.

⁴ United Nations Economic and Social Council, Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, *Annotated Provisional Agenda*, E/ESCAP/SO/MCED(05)/L.2, 2005.

Διάγραμμα 2-1: Συγκριτική παρουσίαση ανάπτυξης πληθυσμού και οικολογικών αποτυπωμάτων

Πηγή: Brand, U. (2012). Green Economy - the Next Oxymoron? No Lessons Learned from Failures of Implementing Sustainable Development. *GAIA* 21(1): 28-35

Κεφάλαιο 3^ο Πράσινη Επιχειρηματικότητα

"Η πράσινη επιχειρηματικότητα βασίζεται στις αρχές της πράσινης οικονομίας, η οποία αφορά σε ένα νέο μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης"⁵, ⁶.

Η αντίληψη που ισχύει μέχρι και τις μέρες μας για την οικονομική άνοδο άνευ ορίων, θα πρέπει να δώσει τη θέση της σε ένα νέο μοντέλο το οποίο θα εισάγει την ελευθερία στην αγορά με βάση πάντα τα όρια του φυσικού κόσμου.⁷ Η πράσινη οικονομία βασίζεται τόσο σε θέμα της βιωσιμότητας όσο και σε αυτήν της αειφορίας.

Προκειμένου να εδραιωθεί η πράσινη οικονομία πρέπει να ταυτίζονται οι έρευνες και οι καινοτομίες με τις νέες τεχνολογίες και για να συμβεί αυτό θα πρέπει να συμμετέχει και το ιδιωτικό κεφάλαιο με την υπάρχουσα πολιτική κυβέρνηση⁸. Η πράσινη οικονομία βασίζεται σε μεγάλο βαθμό πάνω στο τομέα της ως μόνη, ρεαλιστική απάντηση στα δεδομένα ⁹.

Σύμφωνα με αναφορές του T. Friedman (2008)¹⁰ ο κόσμος θεωρείται καυτός λόγω κλίματος, και εξαιτίας της εξάντλησης φυσικών πόρων και της περιβαλλοντικής ρύπανσης κρίνεται απαραίτητη μια πράσινη επανάσταση που θα ξεπεράσει την σημερινή κρίση του¹¹.

Τα τελευταία έτη το επιχειρηματικό κλίμα διαρκώς αλλάζει ως προς τη διαχείριση του περιβάλλοντος, τροποποιώντας μια καινούρια κατάσταση με τα πιο κάτω χαρακτηριστικά στοιχεία:

---

⁵ Brand, U. (2012). Green Economy - the Next Oxymoron? No Lessons Learned from Failures of Implementing Sustainable Development. *GAIA* 21(1): 28-35

⁶ Hahnel, R. (2010). *Green Economics: Confronting the Ecological Crisis*. New York: M. E. Sharpe.

⁷ Cato, M. S. (2009). *Green Economics: An Introduction to Theory, Policy and Practice*. London: Earthscan.

⁸ Ζήσης, Ι. (2010). Πράσινη καμπή: Πράσινη οικονομία, κοινωνία και πολιτική. Αθήνα: Αειφορία - ΜΚΟ Σόλων

⁹ Sneirson, J. (2009). Green Is Good: Sustainability, Profitability, and a New Paradigm for Corporate Governance. *Iowa Law Review* 94 (3): 987.

¹⁰ Friedman T. (2008). *Hot, Flat, and Crowded: Why We Need a Green Revolution--and How It Can Renew America*. Publisher: Farrar, Straus and Giroux

¹¹ Kennet M. and Heinemann V. (2006). Green Economics, Setting the Scene. *International Journal of Green Economics*, 1(1/2)

1. αγαθά περιβάλλοντος πραγματοποιούνται οικονομικά αγαθά
2. Το περίγυρο δεν θεωρείται πια προς την οικονομία ως άπειρος καθώς και ανεξάντλητος πόρος, ως διαρκώς ανανεώσιμος καθώς και αυτοαιφορικός συντελεστής παραγωγής.
3. Βιώνεται οικονομική στενότητα καθώς και την περιβαλλοντική.
4. Στο παραγωγικό κόστος προστίθεται το περιβαλλοντικό κόστος
5. Η περιβαλλοντική παράμετρος σχεδιάζεται σαν θετική αξία τελικού προϊόντος ή υπηρεσίας .
6. Η παραγωγική μεθοδολογία προοδεύει
7. Η οικονομία αξιολογεί τις ανάγκες στις αναπτυγμένες οικονομίες.
- 8 Το κόστος της αιφορίας συνυφαίνεται με το κέρδος
- 9 από τις ευκαιρίες του κλάδου επανεγγράφονται παραδοσιακές μορφές δράσεων επιχειρηματικότητας
10. Η επιχειρηματικότητα καλύπτεται σε όλες τις κλίμακες
11. Οι βασικοί κλάδοι της πράσινης επιχειρηματικότητας, και την ανάγκη του νέου αντίστοιχα.
12. Η πράσινη επιχειρηματικότητα εκπροσωπεί άλλες αξίες, αξίες ενός λιγότερο υλιστικού πολιτισμού, με περισσότερο εθελοντισμό αλλά και δημιουργική έκφραση χωρίς υπερκαταναλωτισμό.

Η πράσινη οικονομία γνωστοποιεί τη λήψη μέτρων για την κλιματική αλλαγή, και κατ' επέκταση την καλύτερη διαχείριση της ενέργειας¹².

---

¹² Hahnel, R. (2010). Green Economics: Confronting the Ecological Crisis. New York: M. E. Sharpe.

Η επιχειρηματικότητα περιλαμβάνει τη σύλληψη νέων ιδεών, τη μετατροπή τους σε προϊόντα ή υπηρεσίες και τη δημιουργία μιας νέας επιχειρηματικής μονάδας για να οδηγήσει το προϊόν ή την υπηρεσία στην αγορά.. Μπορούμε να ισχυριστούμε ότι δημιουργείται μέσα από την εισαγωγή νέων προϊόντων/ υπηρεσιών, τη δημιουργία νέων οργανισμών, την εκμετάλλευση νέων πρώτων υλών και την αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας.

Εφόσον ο επιχειρηματίας λαμβάνει αποφάσεις που επηρεάζουν το κοινωνικό σύνολο και απασχολεί ανθρώπινο δυναμικό, που αποτελεί κομμάτι του κοινωνικού συνόλου, είναι προφανής η κοινωνική ευθύνη του επιχειρηματία. Κάνοντας λόγο για κοινωνική ευθύνη του επιχειρηματία, εννοούμε την πολιτική και την ευαισθησία του σε θέματα που αφορούν το κοινωνικό σύνολο. Έτσι, σύμφωνα με τους Μουρδουκούτα κ.α, 2005 μπορεί να περιλαμβάνει παραγωγή ανακυκλωμένων προϊόντων , οργάνωση της παραγωγής με τεχνικές που σέβονται το περιβάλλον . Επίσης περιλαμβάνει εκπαίδευση στελεχών αλλά παροχές προς τους εργαζόμενους, όπως εκδρομές εκπαιδευτικά κουπόνια κτλ, αιμοδοσίες , εράνους όποτε χρειαστεί και ότι κρίνεται απαραίτητο από την επιχείρηση προκειμένου να αποδεικνύεται έμπρακτά η κοινωνική ευθύνη της επιχείρησης.

3.1. Ορισμός Πράσινης Επιχειρηματικότητας

«Πράσινη επιχειρηματικότητα» καλείται εκείνη η μορφή οικονομικής δραστηριότητας όπου θέτει την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και της φύσης γενικότερα στο κεντρικό σημείο ενδιαφέροντος της στρατηγικής της προς τη θετική στάση της εταιρίας στην προστασία περιβάλλοντος , τόσο με τα προϊόντα ή τις παροχές όπου παράγει, όσο και με τις φάσεις παραγωγής. Η «πράσινη εταιρία» κρατάει θετική θέση στην προστασία του περιβάλλοντος στο σύνολο των δραστηριοτήτων της, διότι η «πράσινη» εταιρία δε βλέπει το περίγυρο ως περιοριστικό παράγοντα στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας.

Συνεπώς, η «πράσινη εταιρία» παρέχει ποιοτικές υπηρεσίες όπου κάνουν τη ζωή καλύτερη αλλά και η δραστηριότητά της συνδέεται με την ποιότητα.

Μια «πράσινη» εταιρία εφαρμόζει επιτυχημένη περιβαλλοντική στρατηγική όταν:

- Σκοπεύει στην αποδοτικότερη κάλυψη των πραγματικών αναγκών του πελάτη
- Σε μακρόπνοα σχέδια «επενδύει» στην προστασία

Μια εταιρία δεν θεωρείται «πράσινη» αν:

- ανακαινιζόμενη, επιμεληθεί με μόνο πράσινο χρώμα την πρόσοψη της
- αν μόνο τηρεί την περιβαλλοντική νομοθεσία. Η τήρηση της νομοθεσίας οφείλει να κρίνεται ως δεδομένη. Η «πράσινη εταιρία» συχνά καλύπτει τις απαιτήσεις του νόμου θέτοντας νέα πρότυπα
- αν μόνο αναλύσκει σε δημόσιες σχέσεις. Το πρασίνισμα μιας εταιρίας ή ενός προϊόντος ή παροχής έχει να κάνει με τις επιπτώσεις της παραγωγής.
- αν παίρνει περιβαλλοντικά μέτρα στα πλαίσια της «εταιρικής κοινωνικής ευθύνης».

Η πράσινη επιχειρηματικότητα στηρίζεται στις αρχές της πράσινης οικονομίας, η οποία αφορά σε ένα νέο μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης που σύμφωνα με τους υποστηρικτές της, θα αντιμετωπίζει το περιβάλλον και την ποιότητα αυτού σαν ζωτικό πυλώνα της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και της βιωσιμότητας της κοινωνίας¹³.

Η πράσινη οικονομία προβάλλεται σήμερα τόσο από τις Η. Π. Α. όσο και από τις χώρες της Ε.Ε. σαν μόνη διέξοδος αντιμετώπισης της σημερινής κατάστασης των μεγάλων περιβαλλοντικών προβλημάτων, αλλά και της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης¹⁴.

Η αντίληψη που ισχύει μέχρι και τις μέρες μας για την οικονομική άνοδο άνευ ορίων, θα πρέπει να δώσει τη θέση της σε ένα νέο μοντέλο το οποίο θα εισάγει την

---

¹³ Brand, U. (2012). Green Economy - the Next Oxymoron? No Lessons Learned from Failures of Implementing Sustainable Development. *GAIA* 21(1): 28-35

¹⁴ Hahnel, R. (2010). *Green Economics: Confronting the Ecological Crisis*. New York: M. E. Sharpe.

ελευθερία στην αγορά με βάση πάντα τα όρια του φυσικού κόσμου¹⁵. Η πράσινη οικονομία βασίζεται τόσο στην αντίληψη της βιωσιμότητας όσο και σε αυτήν της αειφορίας. Προκειμένου να εδραιωθεί η πράσινη οικονομία πρέπει να ταυτίζονται οι έρευνες και οι καινοτομίες με τις νέες τεχνολογίες και για να συμβεί αυτό θα πρέπει να συμμετέχει και το ιδιωτικό κεφάλαιο με την υπάρχουσα πολιτική κυβέρνηση. Η πράσινη οικονομία βασίζεται σε μεγάλο βαθμό πάνω στο τομέα της ως μόνη, ρεαλιστική απάντηση στα δεδομένα¹⁶.

Σύμφωνα με αναφορές του T. Friedman (2008) ο κόσμος θεωρείται καυτός λόγω κλίματος, και εξαιτίας της εξάντλησης φυσικών πόρων και της περιβαλλοντικής ρύπανσης κρίνεται απαραίτητη μια πράσινη επανάσταση που θα ξεπεράσει την σημερινή κρίση του¹⁷. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών χαρακτηρίζει την πράσινη οικονομία σαν μία αναγκαία «μεταμόρφωση» για να αντιμετωπιστούν οι πολλαπλές κρίσεις της σύγχρονης εποχής¹⁸. Η πράσινη οικονομία γνωστοποιεί τη λήψη μέτρων για την κλιματική αλλαγή, και κατ' επέκταση την καλύτερη διαχείριση της ενέργειας¹⁹. Οι ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι είναι μη ποσοτικά περιορισμένοι πόροι που σε αντίθεση με τους μη ανανεώσιμους μπορούν να χρησιμοποιηθούν και στο μέλλον, εξασφαλίζοντας την στήριξη και τις επενδύσεις του ιδιωτικού κεφαλαίου²⁰.

3.1.1. Ορισμός της καινοτομίας στην επιχειρηματικότητα

Η καινοτομία είναι η διαδικασία που ακολουθεί τη σύλληψη μιας νέας ιδέας, περιλαμβάνοντας συχνά περισσότερους ανθρώπους που συγκεντρώνουν διαφορετικές ικανότητες

---

¹⁵ Cato, M. S. (2009). *Green Economics: An Introduction to Theory, Policy and Practice*. London: Earthscan.

¹⁶ Sneirson, J. (2009). Green Is Good: Sustainability, Profitability, and a New Paradigm for Corporate Governance. *Iowa Law Review* 94 (3): 987.

¹⁷ Kennet M. and Heinemann V. (2006). Green Economics, Setting the Scene. *International Journal of Green Economics*, 1(1/2)

¹⁸ Common, M. and Stagl, S. (2005). *Ecological Economics: An Introduction*. New York: Cambridge University Press.

¹⁹ Hahnel, R. (2010). *Green Economics: Confronting the Ecological Crisis*. New York: M. E. Sharpe.

²⁰ Cato, M. S. (2009). *Green Economics: An Introduction to Theory, Policy and Practice*. London: Earthscan.

Σε αυτά τα πλαίσια:

1. **Σύλληψη** αναφέρεται σε μια ιδέα που είναι νέα όσον αφορά κάποιο πλαίσιο αναφοράς (προσωπικό, υπηρεσιακό, οργανωτικό, ή συνόλου συσσωρευμένης γνώσης)
2. **Εφεύρεση** ισχύει για οποιαδήποτε νέα ιδέα που μετασχηματίζεται σε πραγματικότητα
3. **Εκμετάλλευση** αναφέρεται στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συγκέντρωση οφέλους από μια εφεύρεση.

Η διαδικασία της καινοτομίας στα πλαίσια ενός οποιουδήποτε οργανισμού τείνει να έχει τα εξής τέσσερα διακριτικά χαρακτηριστικά ²¹:

- Η διαδικασία καινοτομίας είναι αβέβαιη. Συναντώνται τόσο δυσκολίες και εμπόδια όσο και ευχάριστες εκπλήξεις.
- Η διαδικασία καινοτομίας είναι έντασης γνώσεως. Γεννιέται νέα γνώση με ταχείς ρυθμούς και η καμπύλη μάθησης είναι απότομη.
- Η διαδικασία καινοτομίας είναι αντιφατική. Τα νέα εγχειρήματα ανταγωνίζονται για τους περιορισμένους πόρους.
- Η διαδικασία καινοτομίας ξεπερνά τα τυπικά όρια. Καινοτομίες τόσο σε επίπεδο τεχνολογίας όσο και διαδικασιών είναι συχνά διαλειτουργικές σε προέλευση.

Είναι απαραίτητο για μια επιχείρηση η οποία επιθυμεί να αποκτήσει πλούτο να υιοθετεί την καινοτομία στους κόλπους της, οπότε να εξασφαλίζει οικονομική εξέλιξη σε όλη την διάρκεια ζωής της. Με λίγα λόγια θα πρέπει να αντιλαμβάνεται και να προσδιορίζει τις καινοτόμες ευκαιρίες, με ανάληψη ρίσκου όπου χρειάζεται, να αναζητά έξυπνα πόρους ώστε να δημιουργεί καινοτομία και να ορίζει μέσα από αυτήν τον

---

²¹ Syrett M. και Lammiman J. (2004). *Επιτυχημένες καινοτομίες*, Κέρκυρα.

κατάλληλο σχεδιασμό της μελλοντικής στρατηγικής της.

Η αξία της καινοτομίας στην επιχειρηματικότητα είναι γεγονός, γι' αυτό απαιτείται προσεκτική επιλογή των στρατηγικών κινήσεων που αφορούν καινοτομικά προϊόντα/ υπηρεσίες και σταθερότητα στη διαδικασία καινοτομίας μέσα στα πλαίσια αναπτυξιακής τροχιάς μιας εταιρίας²².

Πιο συγκεκριμένα, χώρισε τη διαδικασία της καινοτομίας σε τρία βασικά μέρη Αρχικά στο πρώτο μέρος περιλαμβάνεται η βασική έρευνα αποτέλεσμα της οποίας είναι η εφεύρεση. Δηλαδή η νέα καινοτόμα ιδέα που θα βελτιώσει κάτι υπάρχον. Το δεύτερο μέρος αφορά την έρευνα που έχει ήδη εφαρμοστεί και αφορά τη διαδικασία κατά την οποία μια ιδέα μετατρέπεται σε ένα καινούριο προϊόν. Τέλος, το τρίτο και τελευταίο μέρος αφορά την εκπομπή της καινοτομίας και σε άλλες επιχειρήσεις.

3.1.2. Πεδία «πράσινης επιχειρηματική δράσης»

Τα πεδία «πράσινης επιχειρηματικότητας» εστιάζουν στους κλάδους παροχής κάθε είδους περιβαλλοντικών υπηρεσιών, επίσης της παραγωγής καθώς και εμπορία περιβαλλοντικών αγαθών. Τέλος, εστιάζουν στη δημιουργία περιβαλλοντικών υποδομών καθώς και εγκαταστάσεων .

3.1.3. Κύριοι κλάδοι «πράσινης επιχειρηματικότητας»

Οι κύριοι κλάδοι «πράσινης επιχειρηματικότητας» εστιάζουν στα βιολογικά προϊόντα πρωτογενή τομέα, στη διαχείριση της φύσης καθώς και των φυσικών πόρων, και τέλος στις καθαρές τεχνολογίες, αντιρύπανσης, απορρύπανσης αλλά και ανακύκλωσης αποβλήτων. Επίσης οι κλάδοι εστιάζουν στην αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ), την ορθολογική χρήση ενέργειας στα κτίρια, το πράσινο τουρισμό αλλά και τη διαφοροποίηση των προϊόντων μαζικού τουριστικού κλάδου. Τέλος, εστιάζουν στη καινοτομία επιχειρηματικές δραστηριότητες σε σύνδεση με τη φύση.

---

²² Syrett M. και Lammiman J. (2004). *Επιτυχημένες καινοτομίες*, Κέρκυρα.

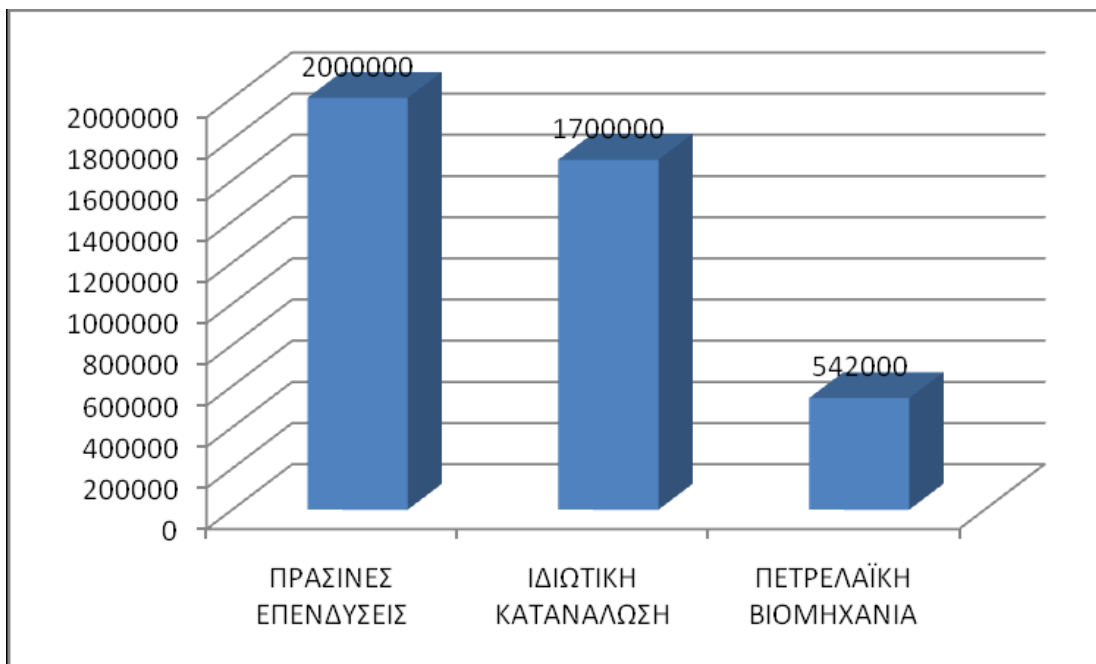
3.2 Πράσινη επιχειρηματικότητα, Περιβαλλοντικές πολιτικές και οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις τη περίοδο της κρίσης

Όπως είναι γνωστό προκειμένου μια πράσινη επιχειρηματική δραστηριότητα να είναι επιτυχής, όπως άλλωστε και κάθε επιχειρηματική δραστηριότητα, και για να οδηγήσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από επαρκή χρηματοδότηση ώστε να μπορέσει να είναι αποτελεσματική.

Η ενδυνάμωση της πράσινης επιχειρηματικότητας στην χώρα μας καθώς επίσης και σε άλλες χώρες είναι πολύ σημαντική καθότι βοηθά στην ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας και ενδυναμώνει την παραγωγική δυναμικότητά της. Συνεπώς η πράσινη επιχειρηματικότητα και η ανάπτυξη αυτής θα πρέπει να επιδιωχθεί σε όλους τους τομείς.

Δεν πρέπει να παραληφθεί ότι οι κυριότεροι λόγοι που συντελούν στην αποτυχία δημιουργίας πράσινης επιχειρηματικότητας είναι η έντονη γραφειοκρατία και η αναποτελεσματική λειτουργία της δημόσιας διοίκησης.

Το παρακάτω διάγραμμα δείχνει το ύψος των επενδύσεων (σε χιλιάδες δολάρια) για πράσινες επενδύσεις, ιδιωτική κατανάλωση και πετρελαϊκή βιομηχανία, παγκοσμίως.

Διάγραμμα 3-1: Ύψος επενδύσεων για πράσινες επενδύσεις, ιδιωτική κατανάλωση και πετρελαϊκή βιομηχανία, παγκοσμίως.

Πηγή: Polin R., Garrett-Peltier H, Heintz Z and Scharber H. (2008). Green Recovery: a program to create jobs and start building a low-carbon economy. Dept. of Economics and Political Economy Research Institute (PERI) – Univ. of Massachusetts-Amherst and Center for American Progress. www.americanprogress.org/issues/2008/09/pdf/green_recovery.pdf

3.2.1 Επιπτώσεις στην Απασχόληση

Οι τεχνολογίες Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας δημιουργούν περισσότερες θέσεις απασχόλησης απ' ό,τι οι τεχνολογίες αξιοποίησης των ορυκτών καυσίμων συμβάλλοντας σημαντικά στη βιομηχανική και την περιφερειακή ανάπτυξη.

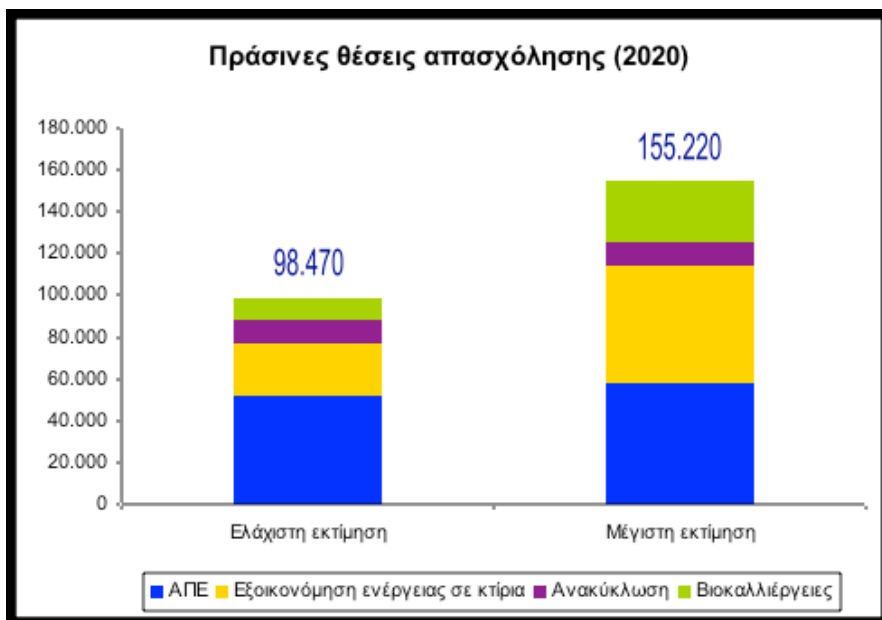
Πίνακας 1 Απασχόληση

Θέσεις εργασίας στην ευρωπαϊκή βιομηχανία φωτοβολταϊκών στοιχείων	
Αυστρία	700
Βέλγιο	2.000
Βουλγαρία	100
Βρετανία	4.000
Γαλλία	7.000
Γερμανία	38.000
Δανία	23.500
Ελλάδα	1.800
Ιρλανδία	1.500
Ισπανία	20.500
Ιταλία	2.500

Ολλανδία	2.000
Ουγγαρία	100
Πολωνία	800
Πορτογαλία	800
Σουηδία	2.000
Τσεχία	100
Φινλανδία	800
Υπόλοιπες χώρες ΕΕ	400
Σύνολο ΕΕ	108.600

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2008

Το παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζει τις θέσεις απασχόλησης που εκτιμάται ότι θα υπάρξουν έως το 2020.

Διάγραμμα 3-2: Θέσεις απασχόλησης έως το 2020 στην πράσινη ανάπτυξη στην Ελλάδα

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2008

3.2.2. Επιπτώσεις στις οικονομικές δράσεις

Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας όπως προαναφέρθηκε είναι πολύ σημαντική καθώς συμβάλλει στην ανάπτυξη της απασχόλησης και της οικονομίας μιας χώρας, συνεπώς βοηθά στην πρόοδο αυτής.

Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας σε μια κοινωνία μπορεί να επιτευχθεί με την σωστή αξιοποίηση των Κοινοτικών και Εθνικών Πόρων, δημιουργώντας με αυτόν το τρόπο νέες ευνοϊκότερες συνθήκες και όρους για την ανάληψη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Ο στόχος της ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας αποτελεί βασική προτεραιότητα του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Απασχόληση και επιδιώκει τον συνδυασμό παροχής οικονομικών κινήτρων, κινήτρων υποδομής και φορολογικών ελαφρύνσεων. Με το Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης το οποίο συγχρηματοδοτείται και

από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο αποφασίστηκε η υλοποίηση πέντε Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και των δέκα τριών Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα²³.

3.2.3. Ευκαιρίες για αξιοποίηση της πράσινης επιχειρηματικότητας

Όπως προκύπτει από την θεωρία, υπάρχουν πολλοί διαθέσιμοι πόροι και γι' αυτό θα πρέπει να γίνει σωστή αξιοποίηση τους έτσι ώστε να αποκτήσει η επιχείρηση συγκριτικό πλεονέκτημα στην αγορά άρα και ισχύ²⁴.

Οι πόροι που έχει μια επιχείρηση αναλύονται, βάση του μοντέλου του Παπαδάκη (2002:98), ως εξής²⁵:

Υλικοί πόροι

- **Χρηματοοικονομικοί πόροι.** Η επιχείρηση πρέπει να έχει ενεργά αποθεματικά στην αγορά. Συγχρόνως θα πρέπει να έχει την ικανότητα να δημιουργήσει δικά της κεφάλαια. Η στήριξη μίας επιχείρησης σε ίδια κεφάλαια της δίνει τη δυνατότητα να αυξήσει αλλά και να διατηρήσει την ισχύ στη αγορά και ειδικά σε σχέση με τον ανταγωνισμό.
- **Φυσικοί πόροι.** Η τοποθέτηση μιας επιχείρησης αλλά και η πρόσβαση της σε πρώτες ύλες μπορούν να την οδηγήσουν σε επιχειρηματική ισχύ σε σχέση με το ανταγωνισμό.
- **Ανθρώπινοι πόροι.** Το προσωπικό πρέπει να έχει τέτοια χαρακτηριστικά ώστε να βοηθούν την επιχείρηση να επιτύχει τους στόχους της.
- **Οργανωτική δομή.** Η δομή της επιχείρησης πρέπει να ενισχύει αλλά και να στηρίζει την ισχύ της κάθε επιχείρησης

---

²³ Λαμπρόπουλος Παναγιώτης (1998): “Εγχειρίδιο Επιχειρηματικότητας”, εκδόσεις Προπομπός

²⁴ A. Thomson, (2001), Strategic Management, McGraw Hill

²⁵ Παπαδάκης, Β., (2002), *Στρατηγική των Επιχειρήσεων: Ελληνική και διεθνής εμπειρία*, Δ' Έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου

Αύλοι πόροι²⁶:

- **Τεχνολογικοί πόροι.** Η εποχή η οποία διανύουμε χαρακτηρίζεται από συνεχή ανάπτυξη της τεχνολογίας . Μια επιχείρηση αν θέλει να έχει ισχύ στον κλάδο της θα πρέπει να επενδύει συνεχώς στην τεχνολογία.
- **Πόροι καινοτομίας.** Η καινοτομία αποτελεί τη βάση αλλά και το έναυσμα για να μπορέσει μια επιχείρηση μικρή η μεγάλη να αποκτήσει ισχύ σε σχέση με το ανταγωνισμό.

Οι πόροι βέβαια δεν φτάνουν από μόνοι τους για να χαραχθεί μία επιτυχημένη στρατηγική. Θα πρέπει να συνδυάζει τους πόρους της για να δημιουργήσει κάποιες ικανότητες²⁷.

Με βάση τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι:

1. Η έννοια της επιχειρηματικής ισχύς καθορίζεται από το εσωτερικό και το εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης.
2. Η επιχειρηματική ισχύς στηρίζεται στην θεωρία των πόρων, συγκεκριμένα η καλή χρήση των πόρων της επιχείρησης σίγουρα θα δώσει ισχύ στην επιχείρηση.
3. Η επιχειρηματική ισχύς στηρίζεται στην κουλτούρα και στην διοίκηση της επιχείρησης.
4. Ο σωστός συνδυασμός των εσωτερικών και εξωτερικών λειτουργιών της επιχείρησης την βοηθούν να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα άρα και ισχύ στην αγορά²⁸.

---

²⁶ Παπαδάκης, Β., (2002), *Στρατηγική των Επιχειρήσεων: Ελληνική και διεθνής εμπειρία*, Δ' Έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου

²⁷ Παπαδάκης, Β., (2002), *Στρατηγική των Επιχειρήσεων: Ελληνική και διεθνής εμπειρία*, Δ' Έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου

²⁸ Thomson, (2001), *Strategic Management*, McGraw Hill

3.3 Επιχειρηματικότητα και ανθρώπινο δυναμικό

Μέσα από την δημοσίευση της Πράσινου Βιβλίου έγινε αυτή η ενσωμάτωση μέσα από την προώθηση ενός πλαισίου για την εταιρική κοινωνική ευθύνη η οποία έγινε αποδεκτή από τους εργοδότες, τις επιχειρήσεις και άλλα θεσμικά όργανα με αποτέλεσμα να υπάρξουν τα ακόλουθα συμπεράσματα και οι ακόλουθες δράσεις²⁹:

- Οι εργαζόμενοι μέσα από τα συνδικαλιστικά τους όργανα ανέφεραν ότι οι εθελοντικές τάσεις δεν επαρκούν για να προστατέψουν τους εργαζομένους
- Οι επενδυτές επιδίωξαν την ενσωμάτωση μέσα από τον ορισμό της ανάγκης να βελτιωθεί η διάδοση και η διαφάνεια των πρακτικών των επιχειρήσεων.

Η απάντηση που δίνεται σήμερα σε σχέση με την ενσωμάτωση της ΕΚΕ, είναι ότι δεν αποτελεί ελεημοσύνη αλλά μια δράση άρρηκτα συνδεδεμένη με τη στρατηγική και τις υποχρεώσεις ενός οργανισμού, μια εταιρία δεν είναι δυνατόν να λειτουργεί αποσπασμένη από το κοινωνικό γίγνεσθαι σήμερα υπάρχουν πολλά παραδείγματα επενδυτών οι οποίοι προτιμούν μετοχές εταιρειών με κοινωνική δραστηριότητα .

Η ηθική αποκτά σήμερα μια ουσιαστική διάσταση εταιρικού συμφέροντος και δεν είναι πια απόρροια της κοινωνικής ευαισθησίας της ιδιοκτησίας. Σήμερα σύμφωνα με τους Husted and Allen, (2006), η ΕΚΕ θα πρέπει να αναθέτεται σε ξεχωριστή εταιρική μονάδα, στελεχωμένη με έμπειρους επαγγελματίες. Μια επιχείρηση που ενσωματώνει τις αρχές της ηθικής οφείλει να εντάσσει στις πολιτικές της οικιοθελής δαπάνες για το ανθρώπινο δυναμικό της, το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον και τις σχέσεις της με τους stakeholders ³⁰. Πολλές επιχειρήσεις αρχίζουν να συνειδητοποιούν ότι αποτελούν μέλη της ευρύτερης κοινωνίας και συνεπώς πρέπει να συμπεριφέρονται με κοινωνικά αποδεκτό τρόπο. Αυτό σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις, πέρα από τους παραδοσιακούς οικονομικούς στόχους που σχετίζονται με την επίτευξη κέρδους, αρχίζουν να θέτουν και στόχους προστασίας του περιβάλλοντος.

²⁹ EU., (2006), *Εταιρική κοινωνική Ευθύνη*, Ανάκτηση στις 8-1-2013 από <http://www.europa.eu.int>

³⁰ Husted B.W., and Allen D. B., (2006), "Corporate social responsibility in the multinational enterprise : strategic and institutional approaches", *Harvard Business Review*.

Υπάρχουν δύο απόψεις ηθικής συμπεριφοράς των επιχειρήσεων. Η πρώτη είναι η «νομικίστικη» άποψη, βάσει της οποίας κάθε δραστηριότητα που είναι νόμιμη μπορεί να θεωρηθεί και ηθική, δηλαδή η έννοια του ηθικού ταυτίζεται με την έννοια του νόμιμου.

Αν οι επιχειρήσεις ενστερνιστούν την άποψη αυτή, καμία ενέργεια δεν θα αποφεύγεται εφόσον δεν απαγορεύεται ρητά από το νόμο. Η οπτική αυτή γωνία εξετάζει το θέμα σε πολύ στενά πλαίσια και δεν μπορεί να αντιμετωπίσει ουσιαστικά τα προβλήματα. Η δεύτερη άποψη θεωρεί ότι η επιχείρηση είναι πολίτης της κοινωνίας μέσα στην οποία βρίσκεται και επομένως είναι υποχρεωμένη να λειτουργεί με συνείδηση και λαμβάνοντας υπόψη όλες τις ομάδες συμφερόντων³¹.

3.4. Η χρηματοδότηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα

Για μια επιχείρηση που αναζητά χρηματοδότηση, υπάρχουν ουσιαστικά τρεις κύριες πηγές άντλησης κεφαλαίων :

A .Η αύξηση Μετοχικού Κεφαλαίου με την έκδοση νέων κοινών μετοχών ή με καταβολή μετρητών ή με παρακράτηση κερδών

B. Η αύξηση μετοχικού κεφαλαίου με την έκδοση προνομιούχων μετοχών σταθερού μερίσματος

Γ. Η έκδοση ομολόγων σταθερού μερίσματος ή το τραπεζικό δάνειο.

Για κάθε μια από τις παραπάνω πηγές , υπάρχουν κάποιες παράμετροι που θα πρέπει να συνυπολογιστούν προκειμένου να αξιολογηθεί η δυνατότητα οι εν λόγω πηγές κεφαλαίων να είναι αποδοτικές για την επιχείρηση. Με άλλα λόγια θα πρέπει να εκτιμηθεί ποια ακριβώς πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα έχει η κάθε πηγή και να επιλεγεί εκείνη με το μικρότερο κόστος και την μεγαλύτερη αποδοτικότητα.

---

³¹ Jokinen T.,(2004),Global leadership competencies: a review and discussion, Journal of European Industrial Training, Vol. 29 No. 3, pp. 199-216.

Εδώ θα μελετηθεί η χρηματοδότηση με τραπεζικό δανεισμό και θα δείξουμε γιατί η πηγή αυτή χρηματοδότησης είναι «φθηνή και επικίνδυνη» για την επιχείρηση.³²

Ο τραπεζικός Δανεισμός είναι σχετικά φθηνός γιατί :

Η επιχείρηση μπορεί με την επιλογή του κατάλληλου βαθμού χρηματοοικονομικής μόχλευσης να μειώσει όπως είδαμε το μέσο σταθμικό κόστος κεφαλαίου της και να αυξήσει την αποδοτικότητα των επενδύσεων της³³.

Παρά τα παραπάνω βασικά πλεονεκτήματα, η χρηματοδότηση με δανεισμό ενέχει και σημαντικούς κινδύνους :

Επιπλέον συμβάλλει στην μείωση της πιστοληπτικής ικανότητας της επιχείρησης.

Αυξάνει τον κίνδυνο που σχετίζεται με την αδυναμία εκπλήρωσης των δανειακών υποχρεώσεων με ότι αυτό συνεπάγεται για την επιχείρηση³⁴.

3.5 Επιχειρηματικότητα και καινοτομία

Η καινοτομία στοχεύει να βοηθήσει μια εταιρεία να αναπτύξει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην αγορά και να ανανεωθεί σε οικονομικό επίπεδο.

Ακόμη, συμβάλλει στο να μπορέσει η επιχείρηση να δώσει αξία στους πελάτες, στους ιδρυτές, στους επενδυτές, στους μετόχους, στους εργαζομένους. Μια εταιρεία μέσω της καινοτομίας είναι σε θέση να αξιοποιήσει τους πόρους της και να

---

³² Utting P., (2005), “Corporate responsibility and the movement of business”, Development in practice, Vol.15, No .3 & 4.

³³ Samuels J.M., Wilkes F.M, Brayshaw R.E, “*Management of Company Finance*” Chapman and Hall, 1990

³⁴ Cerin P., and L. Karlson, (2002), “Business incentives for sustainability: a property rights approach”, Ecological Economics, 40, 13-22.

εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες από το εξωτερικό περιβάλλον, άρα να αναπτύξει δυναμικές ικανότητες, να αναπτύξει στρατηγική ευελιξία και να αναδειχθεί στον κλάδο³⁵.

Η πράσινη επιχειρηματικότητα έχει οικονομικό συμφέρον γιατί:

- Είναι δυνατόν να μειωθεί το λειτουργικό κόστος της εταιρίας μέσα και από τη καλύτερευση της αποδοτικότητάς του περιβάλλοντος της: π.χ. η χρήση εργαλείων – μεθόδων κατανάλωσης ενέργειας, όπως και λαμπτήρες χαμηλής κατανάλωσης
- Ταυτόχρονα , είναι δυνατόν να τονωθεί μείωση των εισροών σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής των προϊόντων
- λειτουργούν νέες εμπορικές ευκαιρίες προς τη διάθεση του παραγόμενου προϊόντος
- Καταβάλλονται αποτελεσματικά οι οικονομικές ευκαιρίες και τα κίνητρα όπου παρέχονται και από το κράτος και την Ε.Ε.
- υλοποιούνται ευνοϊκές προϋποθέσεις προς την προσέλκυση «πράσινων» επενδύσεων
- Εξασφαλίζονται καλύτεροι όροι ασφάλισης

Η **επιχειρηματικότητα** μπορεί να προσδιοριστεί από το γεγονός ότι είναι μια δημιουργική πράξη όπου κάτι που δεν υπήρξε προηγουμένως δημιουργείται η δημιουργία βασίζεται στην αντίληψη και τη σύλληψη μιας ευκαιρίας που μπορεί να αγνοηθεί από το "θόρυβο" του περιβάλλοντος.

Κατά συνέπεια, η επιχειρηματικότητα, σε στενά πλαίσια, περιλαμβάνει τη σύλληψη νέων ιδεών, τη μετατροπή τους σε προϊόντα ή υπηρεσίες και έπειτα τη δημιουργία μιας νέας επιχειρηματικής μονάδας για να οδηγήσει το προϊόν στην αγορά. Είναι σαφές ότι το

---

³⁵ Krajnc D., and P. Glavic, (2005), "How to compare companies on relevant dimensions of sustainability", Ecological Economics, 55, 551-563.

επιχειρηματικό πνεύμα πρέπει να είναι στο επίκεντρο κάθε οργάνωσης που επιδιώκει να επιζήσει και να ευημερήσει.

"Τρεις είναι οι θεμελιώδεις αξίες της επιχειρηματικότητας:

- *Η καινοτομία: η δυνατότητα οπτικής των πραγμάτων με νέους τρόπους*
- *Η λογική ανάληψη κινδύνου: η δυνατότητα να αναληφθούν κάποιες πιθανότητες αποτυχίας και να αναγνωριστούν αυτές ως εμπειρίες εκμάθησης*
- *Η δημιουργικότητα: η δυνατότητα να συλληφθούν πολλαπλά πιθανά σενάρια και να υπάρξει δράση προς την επιθυμητή κατεύθυνση* ³⁶.

Η καινοτομία μπορεί να ορισθεί ως η υιοθέτηση κάθε συστήματος, διαδικασίας, προγράμματος, προϊόντος που είναι νέο για τον οργανισμό. Αυτός ο ορισμός μοιράζεται με τον αυτοσχεδιασμό την

Σε αυτά τα πλαίσια η σύλληψη αναφέρεται σε μια ιδέα που είναι νέα όσον αφορά κάποιο πλαίσιο αναφοράς (προσωπικό, υπηρεσιακό, οργανωτικό, ή συνόλου συσσωρευμένης γνώσης). Η εφεύρεση ισχύει για οποιαδήποτε νέα ιδέα που μετασχηματίζεται σε πραγματικότητα.

---

³⁶ Dollinger, Marc J., (1995), *Entrepreneurship-Strategies and Resources*, Austen Pres, Illinois.

Κεφάλαιο 4^ο Τομείς ανάπτυξης πράσινης επιχειρηματικότητας

Η πράσινη επιχειρηματικότητα συναντάται στον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Οι τομείς ανάπτυξης είναι οι παρακάτω:

ο κλάδοι παροχής κάθε είδους περιβαλλοντικών υπηρεσιών,

ο παραγωγή καθώς και εμπορία περιβαλλοντικών αγαθών,

ο δημιουργία περιβαλλοντικών υποδομών καθώς και εγκαταστάσεων,

ο ανάπτυξη, είναι δυνατό να, καθώς και χρήση τεχνολογιών, υλικών καθώς και υπηρεσιών μέτρησης, πρόληψης, αντιμετώπισης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Κύριοι κλάδοι «πράσινης επιχειρηματικότητας» είναι οι παρακάτω:

- Βιολογικά προϊόντα πρωτογενή τομέα,
- Διαχείριση της φύσης καθώς και των φυσικών πόρων,
- Καθαρές τεχνολογίες, αντιρύπανσης, απορρύπανσης αλλά και ανακύκλωσης αποβλήτων,
- Αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ), κατασκευή, εμπορία, μελέτη, τοποθέτηση, συντήρηση ΑΠΕ,
- Ορθολογική χρήση αλλά και εξοικονόμηση ενέργειας στα κτίρια,
- Πράσινος τουρισμός αλλά και διαφοροποίηση των προϊόντων μαζικού τουριστικού κλάδου

- Νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες σε σύνδεση με τη φύση³⁷

4.1 Αγροτικός τομέας

Στο επίπεδο της αγροτικής παραγωγής, προτεραιότητα έχει η αναδιάρθρωση των εκμεταλλεύσεων, μέσα από καλλιέργειες που έχουν λιγότερες απαιτητικές σε νερό και ενέργεια, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα τα συγκριτικά και τα ποιοτικά ωφελήματα εγχώριων αγροτικών προϊόντων διατροφής³⁸.

Η ασφάλεια των τροφίμων ξεκινάει από το αγρόκτημα και σημαίνει:

παραγωγή ασφαλών τροφίμων, υπό σωστές συνθήκες υγιεινής, σωστή μεταχείριση των ζώων, υλοποίηση μεθόδων παραγωγής φιλικών στο περιβάλλον. Όλα τα ανωτέρω θα πρέπει να συνδυαστούν με μεθόδους επεξεργασίας, προβολής και διάθεσης οι οποίοι να συνθέτουν ένα ολοκληρωμένο σύστημα προσφοράς αγροτικών προϊόντων στις εγχώριες και στις διεθνείς αγορές³⁹.

4.2 Τουρισμός

Ο κανονισμός 1836/93, για την εκούσια προσχώρηση των επιχειρήσεων του Ελληνικού κατασκευαστικού τομέα στο κοινοτικό σύστημα οικολογικού ελέγχου EMAS (Eco Management and Audit Scheme), εκδόθηκε τον Ιούνιο του 1993 και τέθηκε σε εφαρμογή τον Απρίλιο του 1995. Αποτελεί εργαλείο, για την τροποποίηση της παραγωγικής διαδικασίας και γενικότερα της διοικητικής και οργανωτικής δομής των επιχειρήσεων, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τις

---

³⁷ Τσικριτζής Λ., (2006) «Πράσινη Επιχειρηματικότητα: Το τερπνόν μετά του ωφελίμου». Καταναλωτικά Βήματα - Τεύχος Ιουνίου - Ιουλίου 2006, www.samoscci.gr/files/biobus_files/keim.doc

³⁸ Τσικριτζής Λ., (2006) «Πράσινη Επιχειρηματικότητα: Το τερπνόν μετά του ωφελίμου». Καταναλωτικά Βήματα - Τεύχος Ιουνίου - Ιουλίου 2006, www.samoscci.gr/files/biobus_files/keim.doc

³⁹ Ζήσης Ι., «Πράσινο Επιχειρείν», έκδοση ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα 2003, http://www.ekke.gr/estia/gr_pages/F_synerg/Pras_Epixeirein/Pras_Epexeirein.htm

δραστηριότητες τους, αλλά και να εξοικονομηθούν φυσικοί πόροι και ενέργεια. Βασικοί άξονες του κανονισμού είναι⁴⁰:

I. Η εισαγωγή, από μέρους των επιχειρήσεων, μιας συστηματικής προσέγγισης της περιβαλλοντικής διαχείρισης, που θα βασίζεται στην εθελοντική περιοδική αξιολόγηση των περιβαλλοντικών τους επιπτώσεων, η οποία θα επικυρώνεται στη συνέχεια από έναν ανεξάρτητο φορέα.

II. Η ενημέρωση του κοινού, για την περιβαλλοντική συμπεριφορά της επιχείρησης

III. Η παραχώρηση λογότυπου, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για διαφημιστικούς λόγους, εφόσον η επιχείρηση πληρεί τις απαιτήσεις του κανονισμού.

Η εφαρμογή ενός συστήματος οικολογικού ελέγχου στοχεύει σε μια φιλική προς το περιβάλλον λειτουργία των επιχειρήσεων με:

1. την οργάνωση ενός εσωτερικού μηχανισμού περιβαλλοντικής προστασίας, που θα περιλαμβάνει την περιβαλλοντική πολιτική, τον περιβαλλοντικό προγραμματισμό και το σύστημα εφαρμογής.
2. την περιοδική αξιολόγηση της απόδοσης αυτού του μηχανισμού, από ανεξάρτητους Διαπιστευμένους Περιβαλλοντικούς Διακριβωτές
3. την ετήσια ενημέρωση του κοινού για το σεβασμό από τις επιχειρήσεις του περιβάλλοντος, με τη μορφή Περιβαλλοντικών Δηλώσεων Η εγκατάσταση ενός συστήματος EMAS προσδίδει και σημαντικές ωφέλειες για τις επιχειρήσεις, με κυριότερες:
  - a) την αύξηση του μεριδίου αγοράς, καθώς οι πελάτες, όντας ευαισθητοποιημένοι σε θέματα περιβαλλοντικής προστασίας, προτιμούν προϊόντα φιλικά προς το περιβάλλον

---

⁴⁰ Καρατζόγλου Βένος, Πρόγραμμα περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ακαδ. έτος 2003-2004, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

- b) την αποφυγή έκτακτου κόστους, που οφείλεται σε πρόστιμα λόγω ατυχημάτων ή παραβάσεων. Η ανάπτυξη τεχνικών διαχείρισης κινδύνων, γλιτώνουν τις επιχειρήσεις από τέτοιου είδους έξοδα
- c) τη μείωση του λειτουργικού κόστους, με την εξοικονόμηση πρώτων υλών και ενέργειας αλλά και τη μείωση των παραγόμενων αποβλήτων
- d) την αύξηση της εμπιστοσύνης των εργαζομένων, με την ενεργό συμμετοχή τους στη χάραξη και εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής
- e) τη βελτίωση των σχέσεων με την τοπική κοινωνία
- f) τη βελτίωση της δημόσιας εικόνας

Για να μπορέσει μια επιχείρηση να ενταχθεί στο σύστημα οικολογικού ελέγχου, θα πρέπει:

- 1) να υιοθετήσει μια περιβαλλοντική πολιτική με στόχο τη διαρκή βελτίωση στο τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος
- 2) να εκπονήσει μια αρχική περιβαλλοντική ανάλυση και με βάση αυτή να οργανώσει τον εσωτερικό μηχανισμό περιβαλλοντικής προστασίας
- 3) να εκτελεί στα τακτά χρονικά διαστήματα εσωτερικούς ελέγχους, ώστε να ελέγχεται αν το σύστημα που εφαρμόζεται επιτυγχάνει τους στόχους της περιβαλλοντικής πολιτικής
- 4) να συντάξει μια περιβαλλοντική δήλωση για κάθε δραστηριότητα, που ελέγχθηκε, και να την δίνει στον αρμόδιο φορέα του κράτους-μέλους για να επικυρωθεί από τον Επαληθευτή
- 5) να κοινοποιεί την επικυρωμένη δήλωση

Η συμμετοχή στο σύστημα EMAS είναι εθελοντική και δίνει το δικαίωμα χρήσης του λογότυπου για διαφημιστικούς λόγους. Επίσης, σε κάθε κράτος-μέλος της Ε.Ε., υπάρχει πίνακας των επιχειρήσεων που συμμετέχουν, ο οποίος ενημερώνεται σε ετήσια βάση και δημοσιεύεται στην επίσημη εφημερίδα της Ε.Ε.

Στο ΕΣΠΑ 2007-2013, για τον κλάδο του τουρισμού, χρηματοδοτούνται έργα έως 400.000 ευρώ με συγκεκριμένες παρεμβάσεις, που περιγράφονται αναλυτικά στο πρόγραμμα.

Οι παρεμβάσεις που επιδοτούνται είναι οι εξής:

1. Αξιοποίηση ΑΠΕ, εξοικονόμηση ενέργειας
2. Εξοικονόμηση νερού
3. Διαχείριση απορριμμάτων

Το γεγονός ότι η Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη δεν προήλθε από προβληματισμούς και προτάσεις της εκπαιδευτικής κοινότητας, είχε αντίκτυπο στην απήχηση της στον κόσμο της εκπαίδευσης. Από την εμφάνιση της, αυτοί που κυρίως ασχολήθηκαν μαζί της είναι οι ειδικοί της ΠΕ, πράγμα που οδήγησε σε σύγχυση για τις σχέσεις της ΠΕ με την ΕΑΑ και τους θώκους που κατέχει καθεμία στα εκπαιδευτικά συστήματα.

Η ΠΕ θεωρήθηκε ως το πιο κατάλληλο πεδίο της εκπαίδευσης που θα μπορούσε να συμβάλει στην πραγμάτωση της «βιώσιμης ανάπτυξης», από τα πρώτα στάδια της έννοιας, στη δεκαετία του '80 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90.

Παράλληλα γίνεται σαφής αναφορά για αναπροσανατολισμό των στόχων της ΠΕ με επίκεντρο τη βιωσιμότητα. Οι συστάσεις για το ρόλο της εκπαίδευσης στην επίτευξη της βιωσιμότητας που έγιναν μέσα από το Κεφάλαιο 36, συνέβαλαν επίσης στη σύνδεση της ΠΕ με τη βιώσιμη ανάπτυξη. Επιπρόσθετα, η διάσταση αυτή της ΠΕ αποτέλεσε το θέμα συνάντησης που οργάνωσαν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις στα πλαίσια της

διάσκεψης του Ρίο, στην οποία υιοθετήθηκε ο όρος «ΠΕ για βιώσιμες κοινωνίες και παγκόσμια υπευθυνότητα»⁴¹.

Ενώ η συζήτηση για τους νέους προσανατολισμούς της ΠΕ παραμένει ζωντανή μεταξύ των μελών της παγκόσμιας εκπαιδευτικής κοινότητας που ασχολείται με την ΠΕ, δεν ισχύει το ίδιο και για τους διεθνείς οργανισμούς, αφού ήδη στη διάσκεψη του Ρίο, θεωρούν ότι η ΠΕ δεν είναι επαρκής προκειμένου να εκφράσει το νέο όραμα και μαζί με αυτήν γίνεται λόγος για την εκπαίδευση για την ανάπτυξη. Έπειτα οι εξελίξεις στο χώρο ήταν ραγδαίες και από τα μέσα της δεκαετίας του '90 στα επίσημα κείμενα και τις αναφορές των διεθνών οργανισμών, ο όρος ΠΕ αντικαταστάθηκε από την ΕΑΑ, όπως για παράδειγμα στη Διάσκεψη της Θεσσαλονίκης. Επιπλέον, καταργήθηκαν τα προγράμματα των διεθνών οργανισμών που σχετίζονταν με την ΠΕ, όπως για παράδειγμα το Διεθνές Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Στη Διακήρυξη της Θεσσαλονίκης γίνεται μία ακόμη προσπάθεια αποσαφήνισης των σχέσεων ανάμεσα στις δύο μορφές εκπαίδευσης, με την πρόταση ενός νέου όρου, «εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία». Η απόφαση όμως της UNESCO και της IUCN να εγκαταλείψουν την ΠΕ και να υιοθετήσουν την ΕΑΑ ήταν προειλημμένη, έτσι ο πιο πάνω όρος δεν ξαναεμφανίστηκε στα επίσημα διεθνή κείμενα .

Την πολιτική αντικατάστασης του ονόματος ακολουθούν και τα διεθνή προγράμματα ΠΕ και ορισμένες χώρες, ιδιαίτερα οι αγγλοσαξονικές, προσπαθώντας να συμμορφωθούν με τους νέους όρους.

Αυτό δε σημαίνει ότι, προς το παρόν τουλάχιστον, η ΠΕ θα εκλείψει στην πράξη. Θα μπορούσε κανείς να αποδώσει την εμμονή στην ΠΕ στην αδράνεια που δημιουργεί η συνήθεια και να θεωρήσει ότι οι αλλαγές αυτές είναι θέμα χρόνου.

Όμως τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά, καθώς δεν υπάρχει ομοφωνία στον εκπαιδευτικό χώρο για τη αντικατάσταση της ΠΕ από την ΕΑΑ. Ακόμα και η υιοθέτηση του όρου «εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη» από τους διεθνείς οργανισμούς δεν

---

⁴¹ Τσικριτζής Λ., (2006) «Πράσινη Επιχειρηματικότητα: Το τερπνόν μετά του ωφελίμου». Καταναλωτικά Βήματα - Τεύχος Ιουνίου - Ιουλίου 2006, www.samoscci.gr/files/biobus_files/keim.doc

έγινε ανώδυνα. Η αντικατάσταση ή μη της ΠΕ από την ΕΑΑ δεν είναι απλά θέμα ορολογίας, αλλά είναι ένα πολύ πιο πολύπλοκο ζήτημα που αφορά την οριοθέτηση των σχέσεων της ΠΕ με την νέα αυτή εκπαίδευση.

Όσον αφορά τις σχέσεις της ΠΕ με την ΕΑΑ, υπάρχουν τέσσερις βασικές προσεγγίσεις που επιχειρούν να ερμηνεύσουν τις σχέσεις αυτές.

Σύμφωνα με την πρώτη προσέγγιση, η ΕΑΑ μπορεί να θεωρηθεί μέρος της ΠΕ. Εμπλουτίζεται δηλαδή η ΠΕ με μια έννοια που προήλθε από τον κοινωνικό προβληματισμό και τη συζήτηση γύρω από τα περιβαλλοντικά ζητήματα και την αντιμετώπιση τους. Ουσιαστικά δεν υπάρχει κάτι νέο, αφού όλες οι διαστάσεις της αειφορίας υπήρχαν είδη στα κείμενα που θεμελίωσαν την ΠΕ.

Εξάλλου, η σύνδεση της ΠΕ με την ανάπτυξη δεν είναι κάτι καινούριο, αφού το θέμα της ανάπτυξης είχε τεθεί στη διάσκεψη της Τιφλίδας και του Βελιγραδίου. Η έλευση της αειφορίας στο προσκήνιο σημαίνει ότι πρέπει να τους δοθεί μεγαλύτερη σημασία, να αναδειχθούν και να εφαρμοστούν στην πράξη πάντα όμως στα πλαίσια της ΠΕ. Η ΠΕ θα συνεχίσει να υπάρχει σε μια πορεία μετασχηματισμού προς τη διάσταση της βιωσιμότητας, η οποία θα γίνεται μέσα από την πράξη, με τη συνειδητή συμβολή των εκπαιδευτικών και όχι μέσα από ένα πλαίσιο κανόνων που θα θέσουν κάποιοι.

Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι το περιεχόμενο και οι στόχοι της εκπαίδευσης για βιώσιμη ανάπτυξη ενυπάρχουν μέσα στην ΠΕ, έτσι κάποιοι εκπαιδευτικοί δε βρίσκουν λόγους για αλλαγή. Παράλληλα με την ΠΕ έχουν εξοικειωθεί πολλοί εκπαιδευτικοί, έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση της και είναι μια πορεία που έχει δημιουργήσει μια παράδοση στο σχολείο.

Η δεύτερη προσέγγιση υποστηρίζει ακριβώς το αντίθετο και θέτει την ΠΕ κάτω από την ευρύτερη ομπρέλα της ΕΑΑ. Σύμφωνα με τη θέση αυτή, η ΠΕ θεράπευσε κυρίως το φυσικό περιβάλλον και θα συνεχίσει να το πράττει στο πλαίσιο όμως του ευρύτερου πεδίου της αειφορίας, συνεπικουρούμενη από άλλες μορφές εκπαίδευσης που υπάρχουν ήδη στα αναλυτικά προγράμματα.

Αυτή τη θέση υποστηρίζουν οι περισσότεροι διεθνείς οργανισμοί. Όσον αφορά το επιχείρημα ότι οι διαστάσεις της αειφορίας εμπεριέχονται στην ΠΕ ήδη από τη διακήρυξη της Τιφλίδας, υποστηρίζουν ότι ενώ υπάρχουν πολλά κοινά σημεία, οι διαφορές είναι σημαντικότερες.

Αφού για παράδειγμα, στην Τιφλίδα το περιβάλλον νοείται στην ολότητα του, αλλά αυτό δεν ακολουθήθηκε πολλές φορές στην πράξη, με αποτέλεσμα η ΠΕ να δίνει έμφαση μόνο στο φυσικό περιβάλλον.

Η εκδοχή της συνύπαρξης και μερικής αλληλοεπικάλυψης των δύο αυτών μορφών εκπαίδευσης αποτελεί μια άλλη θεώρηση αυτής της σχέσης. Η κεντρική θέση σε αυτήν την εκδοχή είναι ότι η ΕΑΑ συνυπάρχει με την ΠΕ, έχουν αρκετά κοινά σημεία, καθεμία όμως ακολουθεί δική της πορεία.

Διαπιστώνεται ότι η ΠΕ εστιάζει κυρίως στο φυσικό περιβάλλον, ενώ η ΕΑΑ θέτει το περιβάλλον, την οικονομία και την κοινωνία στο ίδιο επίπεδο και τις αντιμετωπίζει ως απόλυτα αλληλοεξαρτώμενες έννοιες. Έτσι, θεωρεί ότι μπορούν να συνυπάρξουν, αφήνοντας ανοιχτή την πιθανότητα στο μέλλον η πρακτική να οδηγήσει στην απορρόφηση της ΠΕ από την ΕΑΑ.

Κατά τη συγγραφή του Κεφαλαίου 36 της Ατζέντας 21, όπου τέθηκαν οι βάσεις της ΕΑΑ, οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι για την ανάπτυξη της, πρέπει να ληφθεί υπόψη, η δουλειά που είχε ήδη γίνει για την ΠΕ. Ήταν λοιπόν από την αρχή ξεκάθαρο, ότι οι δύο αυτοί τομείς εκπαίδευσης δεν ταυτίζονται ⁴².

Η σύγκυση που επικρατεί ως προς τις σχέσεις της ΠΕ με την ΕΑΑ δεν ανησυχεί τους υποστηρικτές αυτής της προσέγγισης, αφού το ίδιο συνέβαινε και στα πρώτα χρόνια εμφάνισης της ΠΕ. Είναι σημαντικό να διατηρήσουν διαφορετικά προγράμματα και προτεραιότητες και έτσι η μία θα επηρεάσει την άλλη και οι δύο θα βγουν ωφελημένες.

---

⁴² Τσικριτζής Λ., (2006) «Πράσινη Επιχειρηματικότητα: Το τερπνόν μετά του ωφελίμου». Καταναλωτικά Βήματα - Τεύχος Ιουνίου - Ιουλίου 2006, www.samoscci.gr/files/biobus_files/keim.doc

Τέλος, η τέταρτη εκδοχή υποστηρίζει ότι η εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη είναι μετεξέλιξη της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Δεν είναι δύο διαφορετικές μορφές εκπαίδευσης, ούτε τίθεται θέμα για το πια είναι πιο ευρεία προκειμένου να ενσωματώσει την άλλη. Πρόκειται για την ίδια εκπαίδευση, η οποία εξελίσσεται μέσα στο χρόνο και προσαρμόζεται στα νέα δεδομένα που προκύπτουν από τις κοινωνικές ζυμώσεις γύρω από τα περιβαλλοντικά ζητήματα και τις σχέσεις του ανθρώπου με τη φύση.

Η μεταμόρφωση της ΠΕ είναι αποτέλεσμα μιας εξελικτικής πορείας της ίδιας της περιβαλλοντικής σκέψης, η οποία ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας τους '60. Η ΠΕ στη διάρκεια της πορείας της φορτίζεται συνέχεια με τους νέους προβληματισμούς, τις ανησυχίες και τα αιτήματα που διατυπώνονται γύρω από την έννοια του περιβάλλοντος και της αειφορίας, με αποτέλεσμα να μετεξελίσσεται και να εμπλουτίζεται με νέες ιδέες και διεκδικήσεις.

Η ΕΑΑ δεν αποτελεί την τελική μορφή της ΠΕ, αλλά ένα στάδιο στην πορεία ανάπτυξης, καθώς η περιβαλλοντική προβληματική και σκέψη συνεχώς εξελίσσεται .

Σίγουρα απαιτείται αναπροσανατολισμός της όλης εκπαίδευσης, ώστε να συμβάλει στην πορεία προς τη βιωσιμότητα. Κάποτε θα πρέπει να φτάσουμε στο σημείο να μην γίνεται λόγος για περιβαλλοντική εκπαίδευση ή για εκπαίδευση για βιώσιμη ανάπτυξη αλλά όλη η εκπαίδευση να προάγει τη βιωσιμότητα. Αν ποτέ επιτευχθεί κάτι τέτοιο, θα γίνει σταδιακά με την αξιοποίηση των πιο πρόσφορων από τις υπάρχουσες πρακτικές στο σχολείο, και η ΠΕ είναι η πλέον κατάλληλη.

Οι Φλογαΐτη και Λιαράκου (2007) υποστηρίζουν ότι η επικράτηση του όρου ΕΑΑ, προβάλλει την τάση να ξεχνά κανείς το περιβάλλον ως διάσταση της αειφορίας και να επιμένει στην οικονομία και συγκεκριμένα στο εμπόριο και την αγορά. Έτσι προτείνεται ο όρος «Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία» (ΕΠΑ). Διατηρείται δηλαδή ο όρος «περιβάλλον», καθώς από το Γιοχάνεσμπουργκ υπάρχει η τάση να ξεχνιέται η περιβαλλοντική διάσταση και ταυτόχρονα προστίθεται η αειφορία προκειμένου να θυμίζει τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις, τις οποίες ξεχνάμε να συμπεριλάβουμε στην εξέταση του περιβάλλοντος. Ο λόγος για τον οποίο

προτιμάται η αειφορία παρά η αειφόρος ανάπτυξη είναι γιατί η δεύτερη συνδέεται με την οικονομική ανάπτυξη και πολλές φορές συγχέεται με την οικονομική μεγέθυνση.

Η ΕΠΑ είναι η μετεξέλιξη της ΠΕ σύμφωνα με τα δεδομένα και τις απαιτήσεις της εποχής. Η ΠΕ έχει ήδη ενσωματωθεί στα εκπαιδευτικά συστήματα και η ευαισθητοποίηση ως στόχος της έχει επιτευχθεί. Έτσι, μένει τώρα πια να στραφούμε σε πιο δραστικές και ριζοσπαστικές επιλογές, όπως είναι η εκπαίδευση για το περιβάλλον.

Οι προσεγγίσεις γύρω από και από και μέσα αποκτούν αξία μόνο όταν χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο μιας εκπαίδευσης για το περιβάλλον.

Η ΕΠΑ κινείται ταυτόχρονα σε δύο βασικούς και αλληλοσυνδεόμενους άξονες. Ο ένας σηματοδοτείται από τις λέξεις κλειδιά αναζήτηση, επινόηση, διερεύνηση, προβληματισμός και ο άλλος από τις λέξεις κλειδιά επαγρύπνηση, αμφισβήτηση και εγρήγορση .

Επιπλέον θεωρείται ότι η αειφορία δεν είναι μια κατάσταση που πρέπει να κατανοήσουμε και να εφαρμόσουμε, αλλά κάτι που πρέπει να αναζητήσουμε. Επίσης, η ΕΠΑ πρέπει να ποικίλλει από περιοχή σε περιοχή, να εφαρμόζεται και να σχεδιάζεται με διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα με τα περιβαλλοντικά και τα κοινωνικά ζητήματα καθώς και τις πολιτικές δυναμικές που υπάρχουν σε κάθε τόπο .

4.3 Βιομηχανία

Οι επιστημονικές μέθοδοι εφαρμόζονται τόσο στη βιομηχανία όσο και τις υπηρεσίες. Τόσο από ένα μηχανικό παραγωγής όσο από έναν διευθυντή. Οι μέθοδοι αυτές προσφέρουν μια κοινή γλώσσα και συντελούν στον καταμερισμό ευθυνών. Καθορίζουν τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις σχετικά με την ποιότητα , και αποφεύγονται κατηγορίες και αδικίες⁴³.

---

⁴³ Polin R., Garrett-Peltier H, Heintz Z and Scharber H. (2008). Green Recovery: a program to create jobs and start building a low-carbon economy. Dept. of Economics and Political Economy Research Institute (PERI) – Univ. of Massachusetts-Amherst and Center for American Progress. www.americanprogress.org/issues/2008/09/pdf/green_recovery.pdf

Η αστοχία χωροθέτησης από την άλλη πλευρά οφείλεται είτε σε κακή επιλογή της θέσης εγκατάστασης της βιομηχανικής δραστηριότητας είτε σε υπερσυγκέντρωση βιομηχανικών δραστηριοτήτων σε μια περιοχή, οι συνολικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις των οποίων υπερβαίνουν τη φέρουσα αφομοιωτική ικανότητα του περιβάλλοντος της περιοχής αυτής.

Οι βιομηχανίες πρέπει να προχωρήσουν στα ακόλουθα:⁴⁴

- Να υιοθετήσουν συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης τα οποία θα βοηθούν στη μείωση των αποβλήτων καθώς και στον καθαρισμό τους.
- Να προωθήσουν δραστηριότητες για την προστασία της ποιότητας του αέρα, του κλίματος, του εδάφους, του υπεδάφους, της φύσης και του περιβάλλοντος.
- Να υιοθετήσουν ενέργειες για την ελαχιστοποίηση του θορύβου, των δονήσεων και των ηλεκτρομαγνητικών πεδίων.
- Να διαχειριστούν τα υγρά τους απόβλητα.
- Να υιοθετήσουν προγράμματα για την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση των εργαζομένων και των εξωτερικών συνεργατών.

4.4 Κατασκευές και υποδομές

"Οι πράσινες υποδομές είναι δυνατόν να προσδώσουν αρκετά κοινωνικοοικονομικά οφέλη στις περιοχές όπου ζουν και εργάζονται οι άνθρωποι. Η δημιουργία χώρων πρασίνου, και πέρα από τις αστικές περιοχές και η δημιουργία ενός λειτουργικού περιβάλλοντος με την εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων όπως οι πράσινες στέγες, η παράλληλη λειτουργία των οδικών αξόνων ως διαδρόμων δροσισμού των

---

⁴⁴ Hadjibiros, K. (2005). Some important ecological aspects of the Directive 2000/60. *Global NEST Int. J.*, vol. 7, no 3.

θερμικών νησίδων, οι συνδυασμένες μεταφορές, η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αποτελούν κάποιες από τις τακτικές που μπορούν να ακολουθηθούν"⁴⁵.

"Απαραίτητος είναι ο καθορισμός πολυλειτουργικών ζωνών. Ορισμένοι συνδυασμοί καταστάσεων που είναι επωφελείς για όλες τις πλευρές ή των οποίων το κόστος είναι ελάχιστο σε σχέση με το προσποριζόμενο όφελος μπορούν να προσφέρουν πολλαπλά οφέλη όχι μόνο σε όσους χρησιμοποιούν τη γη (γεωργοί, δασοκόμοι, πάροχοι τουριστικών υπηρεσιών, κλπ..) αλλά και στην κοινωνία εν γένει, μέσω της παροχής πολύτιμων οικοσυστημικών υπηρεσιών, όπως είναι ο καθαρισμός του νερού ή η βελτίωση του εδάφους και η δημιουργία ευχάριστων «οάσεων» για το ευρύ κοινό "⁴⁶.

Στην πράξη, ένας από τους αποτελεσματικότερους τρόπους δημιουργίας πράσινης υποδομής είναι η υιοθέτηση μιας πιο ολοκληρωμένης προσέγγισης στη γαιοδιαχείριση.

Με τη σειρά του, αυτό επιτυγχάνεται καλύτερα μέσω της χωροταξίας σε στρατηγικό επίπεδο, η οποία επιτρέπει τη διερεύνηση διαφορετικών χρήσεων γης σε ευρείες γεωγραφικές περιοχές (π.χ. περιφέρεια ή δήμος). Ο στρατηγικός προγραμματισμός αποτελεί επίσης ένα μέσο συνεργασίας διαφόρων τομέων προκειμένου να είναι σε θέση να λάβουν από κοινού αποφάσεις για τις τοπικές προτεραιότητες χρήσεων γης κατά τρόπο διαφανή, ολοκληρωμένο και συνεργατικό.

Αναφορικά με τις κατασκευές, τα κτίρια στην Ελλάδα καταναλώνουν το 40% της συνολικής ενέργειας της χώρας και συμβάλουν κατά 50% στο φαινόμενο του θερμοκηπίου, κυρίως μέσα από την παραγωγή διοξειδίου του άνθρακα (CO₂). Το 80% της ενεργειακής κατανάλωσης στα κτίρια εξυπηρετεί ανάγκες δροσισμού και θέρμανσης.

---

⁴⁵ Τσαντίλης, Δ. και Κ. Χατζημπίρος (2007). Η Περιβαλλοντική Πολιτική. Στο Ν. Μαραβέγια και Μ. Τσινισιζέλη (επιμ.): *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση . Οργάνωση και Πολιτικές. 50 χρόνια*. Θεμέλιο, Αθήνα.

⁴⁶ Τσαντίλης, Δ. και Κ. Χατζημπίρος (2007). Η Περιβαλλοντική Πολιτική. Στο Ν. Μαραβέγια και Μ. Τσινισιζέλη (επιμ.): *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση . Οργάνωση και Πολιτικές. 50 χρόνια*. Θεμέλιο, Αθήνα.

Οποιαδήποτε πολιτική εξοικονόμησης ενέργειας δεν μπορεί παρά να έχει ως άξονα τον περιορισμό κατανάλωσης ενέργειας από τα κτίρια ⁴⁷

Με τη νομοθεσία που ολοκληρώθηκε πρόσφατα (ΚΕΝΑΚ, ν. 3851/2010, ν.3855/2010) η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων στηρίζεται στα ακόλουθα βήματα, όπως φαίνονται στο σχήμα που ακολουθεί.

Εικόνα 4.1.Νέες απαιτήσεις κατά την φάση του σχεδιασμού

Πηγή: Τσαντίλης, Δ. και Κ. Χατζημήτρος (2007). Η Περιβαλλοντική Πολιτική. Στο Ν. Μαραβέγια και Μ. Τσινισιζέλη (επιμ.): *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση . Οργάνωση και Πολιτικές. 50 χρόνια*. Θεμέλιο, Αθήνα.

Η χώρα μας εμφανίζει τρεις φορές μεγαλύτερη κατανάλωση ενέργειας για την θέρμανση κατοικιών από την Φινλανδία υπό ομογενοποιημένες κλιματικές συνθήκες.

⁴⁷ Τσαντίλης, Δ. και Κ. Χατζημήτρος (2007). Η Περιβαλλοντική Πολιτική. Στο Ν. Μαραβέγια και Μ. Τσινισιζέλη (επιμ.): *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση . Οργάνωση και Πολιτικές. 50 χρόνια*. Θεμέλιο, Αθήνα.

Η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων μπορεί να γίνει με την ενεργοποίηση σύγχρονων εργαλείων-μηχανισμών κινητοποίησης της αγοράς των κτιρίων όπως:

- Τα συμβόλαια εγγυημένης απόδοσης.
- Τα λευκά πιστοποιητικά.
- Η ενεργοποίηση των εταιρειών ενεργειακών υπηρεσιών
- Για την εξοικονόμηση ενέργειας στα κτίρια των μεγάλων πόλεων και ιδιαίτερα στα παλαιότερα κτίρια απαιτείται να γίνουν παρεμβάσεις στη θερμομόνωσή τους
Η εξοικονόμηση ενέργειας μπορεί να γίνει με βάση τα ακόλουθα:
  1. τη θερμομόνωση του κελύφους των κτιρίων
  2. βιοκλιματικές πρακτικές
  3. αυτοματισμούς που εξοικονομούν ενέργεια από τη χρήση κυρίως του κτιρίου
  4. παραγωγή ενέργειας (φωτοβολταϊκά, κ.α)
  5. μη ενεργειακά επιλογές για τη θέρμανση (ενεργειακά τζάκια, κ.λπ.)
  6. επεμβάσεις στους υαλοπίνακες, πόρτες και παράθυρα⁴⁸.

4.4.1. Ευκαιρίες χρηματοδότησης στην πράσινη επιχειρηματικότητα

"Ακριβώς επειδή η κατάλληλη χρηματοδότηση είναι δυνατόν να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα προς ουσιαστική στροφή των επιχειρήσεων προς την υιοθέτηση πράσινων πρωτοβουλιών, πρέπει να υπάρχουν καλές προτάσεις προς ανεύρεση ή προς εξοικονόμηση οικονομικών πόρων. Παρακάτω παρατίθενται κάποια βασικά οικονομικά

---

⁴⁸ EPPER (2014) Ανάκτηση από: www.epper.gr, Δεκέμβριος, 2014

εργαλεία με στόχο την ενίσχυση του πράσινου προσανατολισμού της λειτουργίας καθώς και ανάπτυξης των ΜΜΕ⁴⁹:

Εθνικές πηγές χρηματοδότησης της πράσινης επιχειρηματικότητας:

- Ο **Αναπτυξιακός Νόμος (3908/2011)**: ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων όπου αφορούν μελέτες προς φιλική προς το περιγύρο τεχνολογία – τεχνογνωσία, σχέδια ανάπτυξης καθώς και πιστοποίησης συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης, σχέδια χρήσης Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, παραγωγής βιοκαυσίμων κ.ά., έργα δημιουργίας ή επέκτασης βιομηχανικών ή βιοτεχνικών μονάδων προς την εναλλακτική διαχείριση συσκευασιών καθώς και άλλων προϊόντων πρώτων υλών.
- Το **Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007-2013**: μέσα και από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ), το Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον καθώς και Αειφόρος Ανάπτυξη» (ΕΠΠΕΡΑΑ) 2007-2013, το Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα καθώς και Επιχειρηματικότητα» (ΕΠΑΕ ή ΕΠΑΝ II) 2007-2013, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» 2007-2013»
- Το **Ταμείο Εγγυοδοσίας Μικρών καθώς και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (ΤΕΜΠΜΕ)**: με συμπληρωματικό καθώς και υποστηρικτικό ρόλο, όπου παρέχει εγγυήσεις σε μακροπρόθεσμα και βραχυπρόθεσμα δάνεια ή χρηματοδοτικές πιστώσεις υπέρ ΜΜΕ όπου παρουσιάζουν αφενός έλλειμμα πρόσβασης στη χρηματοδότηση και αφετέρου υψηλότερο κίνδυνο και από τη μέση αγορά. ⁵⁰.

Ευρωπαϊκές πηγές χρηματοδότησης της πράσινης επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο ευρωπαϊκών προγραμμάτων:

---

⁴⁹ Ενεργειακή πολιτική της Ε.Ε http://europa.eu/pol/ener/index_el.htm

⁵⁰ Ενεργειακή πολιτική της Ε.Ε http://europa.eu/pol/ener/index_el.htm

- Το πρόγραμμα LIFE+ (2007-2013)
- Το πρόγραμμα Marco Polo II (2007-2013)
- Τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής
- Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2007-2013 (ΕΤΠΑ)
- Η Πρωτοβουλία JEREMIE
- Το Πρόγραμμα Πλαίσιο προς την Ανταγωνιστικότητα και την Καινοτομία (ΠΠΑΚ)
- Το Έβδομο Πρόγραμμα Πλαίσιο προς την Έρευνα αλλά και την Τεχνολογική Ανάπτυξη 2007-2013 (ΠΠ7)

4.5 Παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας

Καθώς το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο, ο άνθρακας θα συνεχίσουν να καταλαμβάνουν ένα σημαντικό ποσοστό της παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας στον 21ο αιώνα, οφείλουν να γίνουν ολοένα και μεγαλύτερες προσπάθειες για να αξιοποιηθούν πιο ουσιαστικά αυτοί οι πόροι για να οδηγηθούμε ταχύτατα σε μια οικονομία χαμηλών ρύπων και να επιτευχθούν ή να μειωθούν στο ελάχιστο οι εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα.

Ο στόχος της ΕΕ για μια οικονομία που εκπέμπει λιγότερο διοξείδιο του άνθρακα αντανακλάται στη νέα ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική και είναι τα «τρία 20 ως το 2020»: μείωση των εκπομπών των αερίων θερμοκηπίου κατά 20%, βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κατά 20% και αύξηση του ποσοστού διεύθυνσης των ανανεώσιμων μορφών ενέργειας στο 20% της τελικής κατανάλωσης. Η κατανάλωση των

κτιρίων θα σημειώσει άνοδο κατά 19% περίπου την περίοδο 2010-2020 με κόστος για την Εθνική Οικονομία περίπου 21 δισεκατομμύρια Ευρώ ⁵¹.

Οι ποικίλες πηγές ενέργειας αποτελούν τον πυρήνα της επενδυτικής και ενεργειακής πολιτικής της Ελλάδας. Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον εξελισσόμενο τομέα ενέργειας της χώρας. Η βιομάζα και τα βιοκαύσιμα κρίνονται ως ισχυροί συντελεστές της αγοράς με υψηλές προοπτικές ανάπτυξης.

Προσφέρονται αμέτρητες ευκαιρίες στους επενδυτές να λάβουν πρώτες ύλες και να επωφεληθούν από την τιμή αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed-in tariffs).

Στην Ελλάδα, ο αγροτικός τομέας αποτελεί άνω του 5% του ΑΕΠ, σχεδόν το τριπλάσιο του μέσου όρου 1.8% της ΕΕ . Επομένως, οι εταιρείες που ασχολούνται με βιομάζα και βιοκαύσιμα θα βρουν άφθονες πηγές πρώτων υλών. Επιπλέον, η δέσμευση της Ελληνικής κυβέρνησης να αντικαταστήσει το 10% των σημερινών συμβατικών καυσίμων με βιοκαύσιμα μέχρι το 2020 συνεπάγεται αξιόλογες ευκαιρίες για την επόμενη δεκαετία.

Συνοπτικά, τα πλεονεκτήματα για επενδύσεις στη Βιομάζα και τα Βιοκαύσιμα είναι τα εξής:

- Άφθονες πρώτες ύλες
- Αγροτικός τομέας που αντιστοιχεί στο 5.2% του ΑΕΠ
- Υψηλές τιμές αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs)
- Δέσμευση για χρήση βιοκαυσίμων

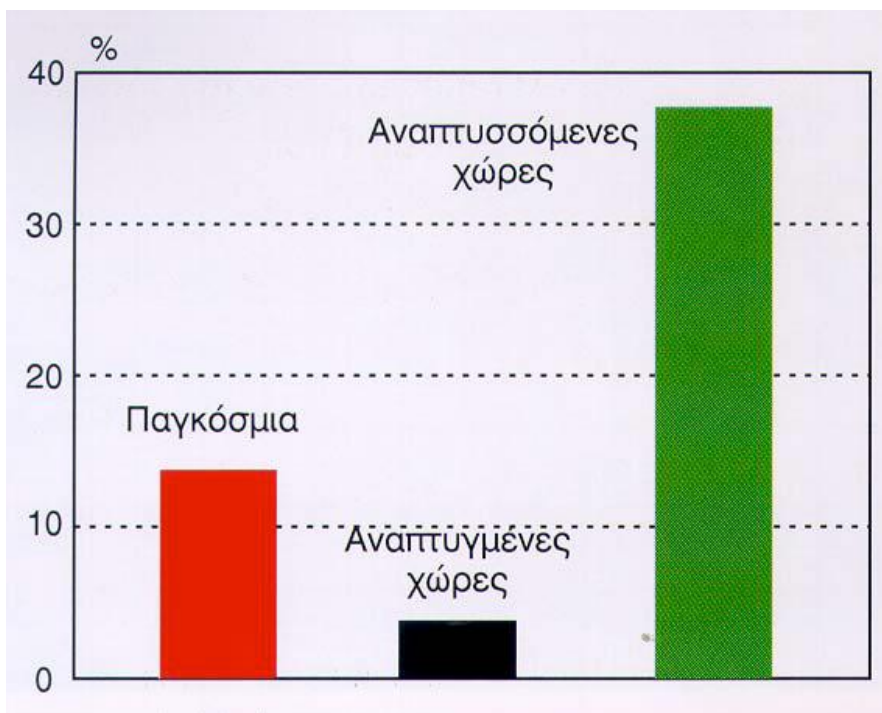
⁵¹ Τσαντίλης, Δ . και Κ . Χατζημπίρος (2007). Η Περιβαλλοντική Πολιτική. Στο Ν. Μαραβέγια και Μ. Τσινισιζέλη (επιμ.): *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση . Οργάνωση και Πολιτικές. 50 χρόνια*. Θεμέλιο, Αθήνα.

- Ευνοϊκό, μακροπρόθεσμο νομικό πλαίσιο που διασφαλίζει την αξιοπιστία του επενδυτικού περιβάλλοντος.

Η ανάπτυξη του τομέα ΑΠΕ στην Ελλάδα διασφαλίζεται από συμβατικά δεσμευτικούς στόχους που απαιτούν τη συμμετοχή των ΑΠΕ με ποσοστό 29% μέχρι το 2020, από την τρέχουσα συμμετοχή του 10% . Επιπλέον, απαιτείται το 10% των σημερινών συμβατικών καυσίμων να αντικατασταθεί με βιοκαύσιμα μέχρι το 2020.

Η βιομάζα είναι ενέργεια προερχόμενη από οργανικές ύλες, όπως δέντρα και φυτά, γεωργικά προϊόντα και ρεύματα αποβλήτων από διάφορες πηγές. Τα προϊόντα αυτά μετατρέπονται μέσω θερμότητας σε βιοκαύσιμα, βιοθερμότητα ή βιοηλεκτρική ενέργεια. Το ξύλο αποτελεί την πιο αρχαία μορφή βιομάζας που γνωρίζουμε.

Η βιομάζα που παράγεται ετησίως παγκοσμίως αγγίζει τους 172 δισεκ. τόνους ξηρού υλικού, με ενεργειακό περιεχόμενο δεκαπλάσιο της ενέργειας που καταναλίσκεται παγκοσμίως στο ίδιο διάστημα. Το τεράστιο αυτό ενεργειακό δυναμικό παραμένει κατά το μεγαλύτερο μέρος του ανεκμετάλλευτο (βλ. διάγραμμα 4-1).

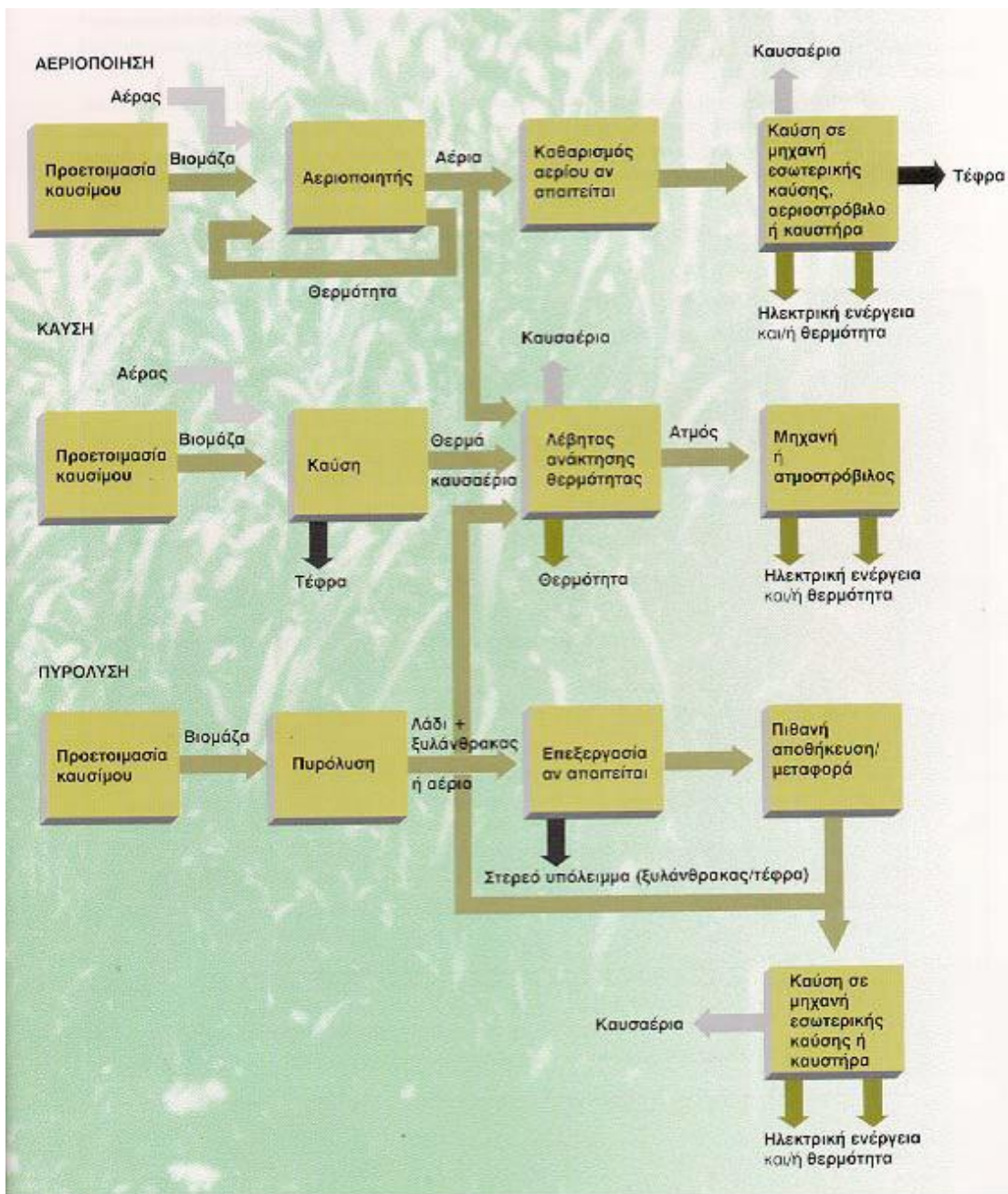

Διάγραμμα 4-1: Η συμμετοχή της βιομάζας (%) στην παγκόσμια κατανάλωση ενέργειας

Πηγή: European Commission 2009

Βέβαια, οι προοπτικές αξιοποίησης της βιομάζας στον Ελλαδικό χώρο είναι εξαιρετικά ευοίωνες. Ταυτόχρονα, η ενέργεια που μπορεί να παραχθεί είναι, σε πολλές περιπτώσεις, οικονομικά ανταγωνιστική αυτής που παράγεται από τις συμβατικές πηγές ενέργειας

Η βιομάζα μπορεί να αξιοποιηθεί για την κάλυψη ενεργειακών αναγκών (παραγωγή θερμότητας, ψύξης, ηλεκτρισμού κ.λπ.) είτε με απ' ευθείας καύση, είτε με μετατροπή της σε αέρια, υγρά ή/και στερεά καύσιμα μέσω θερμοχημικών ή βιοχημικών διεργασιών.

Διάγραμμα 4-2: Υπάρχουσες τεχνολογίες αξιοποίησης βιομάζας

Πηγή: Τομέας βιομάζας, ΚΑΠΕ, 2009

Η αξιοποίηση της βιομάζας για την παραγωγή ενέργειας συμβάλλει:

- Στην εξοικονόμηση συμβατικών καυσίμων, με αντίστοιχη εξοικονόμηση συναλλάγματος.
- Στη μείωση της εξάρτησης της χώρας από ξένες ενεργειακές πηγές.
- Στην εξασφάλιση εργασίας και τη συγκράτηση των πληθυσμών στην περιφέρεια.
- Στην προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος, καθώς η βιομάζα ως καύσιμο πλεονεκτεί και από περιβαλλοντικής απόψεως έναντι των συμβατικών καυσίμων.

4.6 Πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα

Η Χώρα μας ως επιχειρηματικός αλλά και οικονομικός χώρος καλείται να ανταποκριθεί στις νέες ευκαιρίες αλλά και τις νέες συνθήκες της εντεινόμενης ανταγωνιστικότητας στο παγκόσμιο περιβάλλον. Στα νέα ευρωπαϊκά αλλά και σε μεγάλο βαθμό στην εξειδίκευση των μεγάλων αγορών το περίγυρο αλλά και η ποιότητα λειτουργούν στρατηγικά προς την οικονομία καθώς και αποτελούν παράγοντες πρόσβασης στις αγορές με προτεραιότητα.

Το θέμα «περιβάλλον αλλά και ποιότητα» αναγνωρίζεται ως:

A) Υποχρεωτική καθώς και δεσμευτική παράμετρος στις οικονομικές δράσεις καθώς και συναλλαγές και

B) Πεδίο νέων ευκαιριών, υψηλότερων αποδόσεων καθώς και ανάδειξης νέων συγκριτικών πλεονεκτημάτων καθώς και πεδίων ανταγωνισμού.

"Σύμφωνα με τα πιο πάνω, οι ελληνικές εταιρίες καλούνται να προσαρμοστούν στην αναδυόμενη πράσινη κατεύθυνση, διότι άλλωστε δρουν σε κάποιο ν τόπο όπου παρουσιάζει τα εξής πλεονεκτήματα:

1. Η Χώρα μας θεωρείται προικισμένη γεωγραφικά με κάποιο από τα πλουσιότερα οικοσυστήματα όχι μόνον της Ευρώπης αλλά και ευρύτερα, όπου την καθιστά κάποιο ισχυρό οικοτουριστικό καθώς και οικοεπιστημονικό πεδίο ενδιαφέροντος.

2. Ο πλούτος των οικοσυστημάτων συνυπάρχει με κάποιο πολύμορφο καθώς και ποικίλο γεωγραφικό ανάγλυφο, όπου ειδικότερα σημαίνει ότι υπάρχουν ισχυρά πεδία φυσικών πόρων όπου πρέπει να διαχειριστούνε οι εταιρίες με τρόπο αειφορικό.
3. Συγκριτικά με άλλες χώρες η κατάσταση του περιβάλλοντος στη χώρα μας θεωρείται σχετικά καλή καθώς και τα όποια προβλήματα δεν θεωρείται μη αναστρέψιμα. Και αυτό ισχύει, παρά την παραβατικότητα στις χρήσεις γης, την απαξιωτική ρύπανση με απορρίμματα καθώς και τις πυρκαγιές, λόγω κάποιων όψεων αναπτυξιακής υστέρησης.
4. Το τοπικό χρώμα, η παράδοση καθώς και οι συνθήκες οι απαραίτητες προς αναβίωση των παραδοσιακών επαγγελμάτων με σύγχρονους όρους δεν έχουν εκλείψει.
5. Η σύγχρονη Χώρα μας αποτελεί κομβική τοποθεσία καθώς και δυναμική, τουλάχιστον μέσα στο περιφερειακό παζλ της παγκοσμιοποιημένης αγοράς. Ανθρωπογεωγραφικά η χώρα, παρά τις πολιτισμικές καθώς και γεωπολιτικές εντάσεις της, θεωρείται αναδυόμενη στο παγκόσμιο τοπίο των ευκαιριών, ενώ ταυτόχρονα δεν θεωρείται κορεσμένη.
6. Η ιδιαιτερότητα της χώρας, το συγκριτικό της πλεονέκτημα, η εξειδικευμένη τεχνογνωσία καθώς και η ανάπτυξη τόσο των υποδομών όσο και των ανθρώπινων πόρων την καθιστούν ικανή να αξιοποιήσει τις νέες ευκαιρίες μέσα και από την ποιότητα καθώς και το περιβάλλον.
7. Το εσωτερικό θεσμικό περιβάλλον προς την ποιότητα καθώς και την προστασία του περιβάλλοντος θεωρείται αναπτυσσόμενο, δεν θεωρείται κορεσμένο καθώς και οπότε θα αποδώσει περισσότερο σε μήκος χρόνου.
8. Υπάρχουν χρηματοδοτικές δυνατότητες προς την ποιότητα του περιβάλλοντος καθώς και του προϊόντος ή υπηρεσίας μέσα και από τους ευρωπαϊκούς καθώς και εθνικούς πόρους.

9. Ο κλάδος του περιβάλλοντος καθώς και της ποιότητας αναπτύσσονται όλο και πιο πολύ στην εσωτερική ζήτηση, τόσο στην ύπαιθρο όσο και στις αστικές κοινωνίες.
10. Η ποιότητα καθώς και το περίγυρο λειτουργούν αναδιαρθρωτικά καθώς και εισάγουν συστήματα τοπικά καθώς και λειτουργικά όπου τονώνουν την τοπική παραγωγή καθώς και ζήτηση, ενώ συμβάλλουν στην άρση των ενδο- και διαπεριφερειακών ανισοτήτων.
11. Υπάρχουν κλάδοι μέσα και από τις περιβαλλοντικές ανάγκες προς ανάκαμψη του βιομηχανικού τομέα με όρους οικολογικούς. Η Χώρα μας πλέον βρίσκεται στην εποχή της ολοκληρωμένης πολιτικής προϊόντων αλλά και της ολοκληρωμένης διαχείρισης απορριμμάτων. Ταυτόχρονα, η χώρα θεωρείται πεδίο υψηλού συγκριτικού πλεονεκτήματος προς τις αειφορικές μορφές ενέργειας (αιολική, ηλιακή κτλ.), λόγω της διαθέσιμης τεχνογνωσίας στον τομέα του υδρογόνου.
12. Στον τομέα της συστηματοποιημένης κοινωνικής οικονομίας, η Χώρα μας βρίσκεται σχετικά στα αρχικά στάδια αλλά και συνεπώς μακριά και από το σημείο του να θεωρείται η κοινωνική οικονομία κορεσμένος αναπτυξιακός κλάδος. Το περίγυρο αλλά και η προστασία του θεωρείται συνδεδεμένο με την κοινωνική οικονομία αλλά και τις μορφές της.
13. Τόσο στην κοινωνική οικονομία όσο και σε πλήθος επιχειρηματικών δράσεων προς την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και την ποιότητα των προϊόντων, ανοίγεται ο δρόμος προς νέες ομάδες απασχολούμενων αλλά και επιχειρηματιών όπως και οι γυναίκες, οι νέοι, οι ευπαθείς ομάδες αλλά και οι κατηγορίες υψηλού μορφωτικού επιπέδου. Συνεπώς, εργασιακά αλλά και επιχειρηματικά υπάρχει ανάδειξη πληθυσμιακών ομάδων, όπου βρίσκονται συνήθως σε καθεστώς υποαπασχόλησης αλλά και ανεργίας. Προς όλους αυτούς τους λόγους, ο Έλληνας είναι δυνατόν να στραφεί άφοβα προς την πράσινη επιχειρηματικότητα, τόσο προς την εσωτερική οικονομική αλλά και κοινωνική του ολοκλήρωσή όσο και προς την διεθνή ανταγωνιστικότητά του. Βέβαια, το πιο σημαντικό θεωρείται ότι και από την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και την ποιότητα των προϊόντων

εξαρτάται η παραγωγική βιωσιμότητα της χώρας μας (π.χ. διατήρηση αλλά και καλυτέρευση ποσοτική αλλά και ποιοτική των υδάτων όλων των κατηγοριών) αλλά και η βιωσιμότητά μας στις διεθνείς αγορές προϊόντων όπου απαιτούν πιστοποίηση, επωνυμία, ποιότητα αλλά και εξειδίκευση"⁵².

---

⁵² Ανάκτηση από: http://ec.europa.eu/environment/sme/index_en.htm, Δεκέμβριος 2014

Κεφάλαιο 5^ο Αποτίμηση των δυνατοτήτων στην σημερινή συγκυρία της κρίσης

5.1 Αποτίμηση Εφαρμογής περιβαλλοντικών πολιτικών και Δεσμεύσεων στην Ελλάδα

Το πλούσιο φυσικό περιβάλλον στην Ελλάδα είναι μεταξύ των σημαντικότερων οικονομικών περιουσιακών στοιχείων της χώρας, αν και δέχεται αυξανόμενες πιέσεις από την οικονομική ανάπτυξη.

Μετά από μια διαρκή περίοδο συνεχούς οικονομικής ανάπτυξης, η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με μια βαθιά οικονομική και δημοσιονομική κρίση.

Το 2006 10% των ενισχύσεων της ΕΕ δοθήκαν στην προστασία της φύσης και τις περιβαλλοντικές υποδομές. Η κρίση προξενεί ευκαιρίες για δομικές αλλαγές

Η Ελλάδα παίρνει μέρος στο κοινοτικό σύστημα εμπορίας εκπομπών για το διοξείδιο του άνθρακα (CO₂), που εμπεριέχει 140 εγκαταστάσεις και οδήγησε μεγάλους σταθμούς παραγωγής ενέργειας να επενδύσουν σε μέτρα μείωσης των εκπομπών. Αν και η Ελλάδα περιμένει ότι θα ανταποκριθεί στον στόχο του Κιότο με τις υπάρχουσες πολιτικές και μέτρα, οι κατά κεφαλήν εκπομπές CO₂ αυξήθηκαν σημαντικά και υπερβαίνουν τον μέσο όρο της Ευρώπης και του ΟΟΣΑ.

Από την τελευταία περιβαλλοντική επισκόπηση του ΟΟΣΑ των επιδόσεων του 2008, η Ελλάδα έχει καταβάλει σημαντικές προσπάθειες για την ενημέρωση των περιβαλλοντικών νομοθετικών πλαισίων και τη μεταφορά της σχετικής νομοθεσίας της ΕΕ, και για να εντείνει τη συμμετοχή της σε διεθνείς δραστηριότητες συνεργασίας σε θέματα περιβάλλοντος. Η Ελλάδα πρέπει να εντείνει τις προσπάθειές της για τη μείωση αυτών των εκπομπών, ιδίως από σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Η ανάπτυξη των αστικών συγκοινωνιών στις μεγαλύτερες πόλεις, όπως η Αθήνα, και οι βελτιώσεις στο στόλο των οχημάτων και την ποιότητα των καυσίμων έχει φέρει θετικά

αποτελέσματα αναφορικά με την ποιότητα του αέρα. Ωστόσο, οι οριακές τιμές εξακολουθούν να είναι συχνά σε υπέρβαση.

5.2 Αποτίμηση ενεργειών Πράσινης Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα

Αν και η πράσινη επιχειρηματικότητα παρέχει πολλά πλεονεκτήματα στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, μόνο ένας μικρός αριθμός επιχειρήσεων είναι σε θέση να ακολουθήσει την τάση για δημιουργία επιχειρήσεων φιλικών προς το περιβάλλον.

Πράγματι οι έρευνες δείχνουν ότι μόνο 1% των ΜΜΕ χρησιμοποιούν πηγές εναλλακτικής ενέργειας. Αυτό μπορεί να οφείλεται στα εξής:

- Η πλειοψηφία των επιχειρηματιών έχει περιορισμένη γνώση στον τομέα της πράσινης επιχειρηματικότητας.
- Υπάρχει έλλειψη οργανωμένων εκστρατειών ευαισθητοποίησης που καλύπτουν ευρύ φάσμα.
- Υπάρχει περιορισμένη πρόσβαση στις πληροφορίες και στο σχετικό υλικό κατάρτισης.

Αν και η χώρα μας είναι πλούσια σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ήλιος, άνεμος, κ.λπ.) και τα προβλήματα του περιβάλλοντος γνωστά, μόλις το 2006 ψηφίστηκε ο νόμος 3468/06 που έθεσε τους εθνικούς στόχους και ουσιαστικά μπήκαν τα θεμέλια για την αγορά των ΑΠΕ. Η επιχειρηματική κοινότητα ανταποκρίθηκε άμεσα, αλλά δυστυχώς μέχρι σήμερα παράγουμε χαρτιά, τονώνουμε τη γραφειοκρατία και παράγουμε λίγη πράσινη ενέργεια, πολύ λιγότερη από αυτή που προβλέπει το αρχικό σχέδιο.

Τα προβλήματα δεν επιλύονται, αλλά σίγουρα βελτιώνεται το επιχειρηματικό περιβάλλον. Παραμένουν άλυτα ουσιαστικά ζητήματα όπως⁵³.

---

⁵³ Polin R., Garrett-Peltier H, Heintz Z and Scharber H. (2008). Green Recovery: a program to create jobs and start building a low-carbon economy. Dept. of Economics and Political Economy Research Institute (PERI) – Univ. of Massachusetts-Amherst and Center for American Progress. www.americanprogress.org/issues/2008/09/pdf/green_recovery.pdf

- πολύπλοκη, διαδικασία γραφειοκρατίας
- αντιφατικές διατάξεις
- χρονοβόρες διαδικασίες
- έλλειψη των δικτύων μεταφοράς ενέργειας.
- έλλειψη σχεδιασμού της επόμενης φάσης ανάπτυξης των ΑΠΕ μετά το 2010.

5.3 Προοπτικές Πράσινης Ανάπτυξης και επιχειρηματικότητας

Όπως και φαίνεται και από τα πιο πάνω, τα τελευταία χρόνια το επιχειρηματικό κλίμα συνεχώς αλλάζει ως προς τη διαχείριση του περιβάλλοντος, διαμορφώνοντας οπότε μια νέα κατάσταση με τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

1. Βαθμιαία τα περιβαλλοντικά αγαθά γίνονται οικονομικά αγαθά καθώς και αποτελούν πεδίο δράσης των επιχειρήσεων.
2. Το περίγυρο δεν θεωρείται πια προς την οικονομία ως άπειρος καθώς και ανεξάντλητος πόρος, ως διαρκώς ανανεώσιμος καθώς και αυτοαιφορικός συντελεστής παραγωγής.
3. Βιώνουμε πια μαζί με την οικονομική στενότητα καθώς και την περιβαλλοντική.
4. Στο παραγωγικό κόστος προστίθεται καθώς και το περιβαλλοντικό κόστος, μιας και αρχίζει να αποτιμάται το κόστος όχι μόνον με τις επιταγές των νόμων, αλλά και ως αμιγώς οικονομικό κόστος, άμεσα ή έμμεσα υπολογίσιμο.
5. Η περιβαλλοντική παράμετρος υπολογίζεται σαν ευκαιρία μείωσης του παραγωγικού κόστους,
6. Η αγορά καθώς και η παραγωγική μεθοδολογία προοδεύουν.

7. Η οικονομία παρακολουθεί τις ανάγκες καθώς και την ποιοτική μετατόπιση της ζήτησης στις αναπτυγμένες οικονομίες.
- 8 Το κόστος της αειφορίας συνυφαίνεται με το κέρδος μέσα και από την συνάρτηση της κοινωνικής ευημερίας με την κατανομή του προϊόντος ή υπηρεσίας .
- 9 από τις ευκαιρίες του κλάδου επανεγγράφονται με νέους όρους παραδοσιακές μορφές επιχειρηματικών δράσεων.
10. Η επιχειρηματικότητα προσαρμόζεται σε όλες τις κλίμακες καθώς και τις διαβαθμίσεις της σύγχρονης οικονομίας.
11. Οι δύο κύριοι κλάδοι της πράσινης επιχειρηματικότητας, εκπληρώνουν την ανάγκη της συνέχειας
12. Η πράσινη επιχειρηματικότητα εκπροσωπεί, αξίες ενός λιγότερο υλιστικού πολιτισμού.

Επίλογος

Ολοκληρώνοντας συμπαιρένεται ότι η πράσινη επιχειρηματικότητα συμφέρει και οικονομικά μια εταιρία, γιατί είναι δυνατόν να μειωθεί το λειτουργικό κόστος της εταιρίας μέσα και από τη καλυτέρευση της αποδοτικότητάς του περιβάλλοντος της

Δημιουργούνται νέες εμπορικές ευκαιρίες προς τη διάθεση του παραγόμενου προϊόντος ή υπηρεσίας / υπηρεσίας στην πράσινη αγορά: η καταναλωτική ζήτηση οικολογικών προϊόντων αποτελεί ισχυρό κίνητρο με πολλαπλασιαστικά κέρδη προς μια ΜΜΕ όπου επιλέγει να τονώσει τις περιβαλλοντικές της προσπάθειες καθώς και επιδόσεις. Τα πράσινα χαρακτηριστικά ή η πιθανή οικολογική σήμανση των παραγόμενων προϊόντων / υπηρεσιών προσελκύουν μια νέα κατηγορία ευαισθητοποιημένων πελατών καθώς και πελατών με αποτέλεσμα αφενός η εταιρία να αποκτά κάποιο σημαντικό εμπορικό πλεονέκτημα καθώς και αφετέρου να αυξάνει το μερίδιό της στην αγορά. Ακόμα αξιοποιούνται αποτελεσματικά οι οικονομικές ευκαιρίες και τα κίνητρα όπου παρέχονται και από το κράτος και την Ε.Ε. Τέλος δημιουργούνται ευνοϊκές προϋποθέσεις προς την προσέλκυση «πράσινων» επενδύσεων και εξασφαλίζονται καλύτεροι όροι ασφάλισης.

Ακολουθεί πίνακας με τα στοιχεία του τομέα της πράσινης επιχειρηματικότητας και το τι μπορεί να γίνει στην Ελλάδα.

Η πράσινη επιχειρηματικότητα βασίζεται στις αρχές της πράσινης οικονομίας	Τόνωση επιπλέον στις πληροφορίες και στο σχετικό υλικό κατάρτισης
Η πράσινη επιχειρηματικότητα μπορεί να είναι διαρκώς ανανεώσιμος πόρος οικονομίας	Προσπάθειες οργανωμένων εκστρατειών ευαισθητοποίησης που καλύπτουν ευρύ φάσμα.
Η οικονομία είναι αυτοαιφορικός συντελεστής	Τόνωση γνώσης και εκπαίδευσης στον τομέα της

παραγωγής.	πράσινης επιχειρηματικότητας.
Η πράσινη επιχειρηματικότητα μειώνει το λειτουργικό κόστος της εταιρίας	Επίλυση γραφειοκρατικών χρονοβόρων διαδικασιών
Στο παραγωγικό κόστος προστίθεται το περιβαλλοντικό κόστος	Νέες εμπορικές ευκαιρίες προς τη διάθεση του παραγόμενου προϊόντος ή υπηρεσίας / υπηρεσίας στην πράσινη αγορά
Η περιβαλλοντική παράμετρος σχεδιάζεται σαν θετική αξία τελικού προϊόντος	Δημιουργία και ενίσχυση κυβερνητικών προγραμμάτων για την προαγωγή της πράσινης επιχειρηματικότητας αποτελεί ενισχυτικό παράγοντα ανάπτυξης της.
Η παραγωγική μεθοδολογία προοδεύει Αξιοποιούνται αποτελεσματικά οι οικονομικές ευκαιρίες και τα κίνητρα όπου παρέχονται και από το κράτος και την Ε.	Η παιδεία και η σωστή μόρφωση αποτελεί την βάση για την ανάδειξη σκεπτόμενων ατόμων τα οποία θα μπορέσουν να λειτουργήσουν πράσινα και να αναπτύξουν ανάλογες επιχειρηματικές δραστηριότητες
Η οικονομία αξιολογεί τις ανάγκες στις αναπτυγμένες οικονομίες.	Δημιουργούνται ευνοϊκές προϋποθέσεις προς την προσέλκυση «πράσινων» επενδύσεων και εξασφαλίζονται καλύτεροι όροι ασφάλισης.

<p>Το κόστος της αιεφορίας συνυφαίνεται με το κέρδος</p>	<p>Η πολιτεία θα πρέπει να επιδιώξει την ανάπτυξη και την ενίσχυση κυβερνητικών πολιτικών οι οποίες να ενισχύουν το πράσινο επιχειρείν στην χώρα.</p>
--	---

Οι περισσότεροι τουρίστες επισκέπτες πλέον, επιλέγουν τους προορισμούς με υψηλή περιβαλλοντική ποιότητα και έντονα στοιχεία τοπικού πολιτισμού. Συνεπώς, η συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση, σε συνδυασμό με την ανάγκη για επιβίωση στα πλαίσια του εντεινόμενου ανταγωνισμού και την ανάγκη για προσαρμογή στα νέα δεδομένα, οδηγεί στην προοπτική ενσωμάτωσης μιας πράσινης στρατηγικής σε επίπεδο εθνικής πολιτικής. Οι λόγοι που ακολουθούν στη συνέχεια αφορούν στη στρατηγική πράσινων προορισμών. Τα νέα δεδομένα που οδηγούν σε τουριστική προσαρμογή σε ένα ακόμα πιο "πράσινο" μέλλον.

Ο σχεδιασμός των "πράσινων" προορισμών αποτελεί ουσιαστικά νέο πεδίο μελέτης που έχουν να κάνουν με το σχεδιασμό της τουριστικής πολιτικής.

Οι πράσινοι προορισμοί αποτελούν νέο κύμα στο σύγχρονο ενώ ο ανταγωνισμός στην τουριστική οικονομία, έχει μεταβάλλει τα κυριότερα συστατικά στοιχεία της τουριστικής οικονομίας, εντείνεται και εστιάζεται πλέον μεταξύ προορισμών.

Μεγάλη σημασία παίζει η έννοιας του "πράσινου" προορισμού, σύμφωνα με τη σύγχρονη βιβλιογραφία, περιλαμβάνοντας παραμέτρους επιλογής ενός προορισμού μέχρι και την επιστροφή του επισκέπτη στον τόπο της μόνιμης διαμονής του όπως η μετακίνηση από και προς τον προορισμό, η διαμονή, οι νέες τεχνολογίες, κτλ (ΑΡΟ, 2009⁵⁴, ΙΤΡ, 2007⁵⁵, Marin C. and Jafari J., 2002⁵⁶, Ryan C. and Stewart M. 2009⁵⁷,

⁵⁴ ΑΡΟ, (2009) Asian Productivity Organization, 'Green Tourism Certification-Certification Manual'. Published by the Asian Productivity Organization Publications, pp. 48, Japan: Tokyo,. Available on World Wide Web: http://www.apo-tokyo.org/00e-books/GP-18_GreenTourism/GP-18_GreenTourism.pdf

TEF, 2007⁵⁸, WWF, 2000⁵⁹). Τέλος, αναφορικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών, βρίσκεται και η εκπαίδευση των τοπικών πληθυσμών, με μεγάλη σημασία στην συμπεριφορά των επισκεπτών στον τόπο προορισμού (Colin H. 2002⁶⁰, Hunter C., 2002⁶¹, WWF, 2002⁶²). Άξιο αναφοράς είναι ότι, σε ένα "πράσινο" τουριστικό προορισμό, η περιβαλλοντική διάσταση περνάει σε όλα τα στάδια της τουριστικής αλυσίδας. Ο "πράσινος" τουρισμός είναι ιδιαίτερη σημαντική τάση παγκοσμίως, οδηγώντας σε βιώσιμη και αειφόρο ανάπτυξη αλλά και διεθνώς, αποτελεί κυρίαρχη τάση και στον τομέα των επενδύσεων και ρεύμα της τουριστικής πολιτικής, που συγκλίνει στην αναζήτηση μιας οικονομικά βιώσιμης τουριστικής

Σε ερώτημα αν η χώρα μας, έχει προοπτικές στον τουριστικό τομέα η απάντηση είναι ότι η οικονομία της Ελλάδας είναι μια άκρως τουριστικά προσανατολισμένη οικονομία, η οποία θα πρέπει να επιλέξει έγκαιρα τους προορισμούς, ώστε να προετοιμασθεί για την ανάπτυξη, της χώρας για το μέλλον.

Ο "πράσινος" τουρισμός προσδίδει αρκετά πλεονεκτήματα συγκροτώντας τον τοπικό πληθυσμό, μιας και με το κατάλληλο μοντέλο, μπορεί να ευνοηθούν ορεινές περιοχές, όπως για παράδειγμα το Μέτσοβο. Τέλος τα κύρια συμπεράσματα εστιάζονται στο επίπεδο πολιτικής των κυρίαρχων προτεραιοτήτων της.

---

⁵⁵ ITP, International Tourism Partnership, (2007) 'Going Green-Minimum Standards towards a Sustainable Hotel'. Published by International Tourism Partnership Publications, pp. 4, UK: London,. Available in: <http://www.tourismpartnership.org/downloads/Going%20Green.pdf>

⁵⁶ Marin, C. and Jafari, J., 'Sustainable Hotels for Sustainable Destinations'. Annals of Tourism Research, Vol. 29 (1), pp. 266-268, 2002

⁵⁷ Ryan, C. and Stewart, M., 'Eco-Tourism and Luxury (2009)- The Case of AI Maha, Dubai'. Journal of Sustainable Tourism, Vol. 17 (3), pp. 287-301,

⁵⁸ TEF, Tourism and Environment Forum, 'Greening Scottish Tourism, Ten Best Practice Case Studies'. Published by Tourism and Environment Forum, pp. 24, Scotland: Inverness, 2007. Available on World Wide Web in: <http://www.greentourism.org.uk/greening-scotland-booklet.pdf>

⁵⁹ WWF, World Wildlife Fund, 'Tourism Certification: An Analysis of Green Globe 21 and other Tourism Certification Programmes'. Published by World Wildlife Fund Publications, pp. 78, Switzerland: Zurich, 2000. Available in: <http://www.wwf.org.uk/filelibrary/pdf/tcr.pdf>

⁶⁰ Colin, H., (2002) 'Sustainable Tourism and the Touristic Ecological Footprint'. Environment, Development and Sustainability, Vol. 4(1), pp. 7-20,

⁶¹ Hunter, C.,(2002) 'Sustainable Tourism and the Touristic Ecological Footprint'. Environment, Development and Sustainability, Vol. 4 (1), pp. 7-20,

⁶² WWF, World Wildlife Fund, (2002) 'Holiday Foot printing: A Practical Tool for Responsible Tourism'. Published by World Wildlife Fund Publications, pp. 38, UK: Godalming,. Available on World Wide Web in: <http://www.wwf.org.uk/filelibrary/pdf/holidayfootprintingfull.pdf>

Για τις επιχειρήσεις, η έκφραση θετικής στάσης για την προστασία του περιβάλλοντος και προβληματισμού για τα περιβαλλοντικά προβλήματα μπορεί να μεταφραστεί στο μέλλον, με την ωρίμανση της «πράσινης» αγοράς στη χώρα μας, σε συγκεκριμένες αγοραστικές συμπεριφορές. Η προοπτική αυτή είναι αρκετά πιθανή, τουλάχιστον σε ότι αφορά το χώρο των τροφίμων. Το ενδεχόμενο αυτό μπορεί να δημιουργήσει μεγάλες ευκαιρίες για την ανάπτυξη ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Το πλεονέκτημα αυτό θα μπορέσουν να εκμεταλλευτούν στο μέγιστο βαθμό οι επιχειρήσεις εκείνες που θα διαφοροποιηθούν πρώτες, λόγω της ανυπαρξίας ανταγωνισμού, τουλάχιστον στην αρχή. Δεν θα πρέπει, όμως, σε καμία περίπτωση να λησμονούν ότι πρωταρχικό ρόλο παίζει η διατήρηση της υψηλής ποιότητας. Οι ελληνικές επιχειρήσεις οφείλουν να διδαχθούν από την εμπειρία των ξένων και ιδιαίτερα των αμερικάνικων επιχειρήσεων, η οποία έχει αποδείξει ότι η ύπαρξη οικολογικών χαρακτηριστικών μπορεί να λειτουργήσει θετικά μόνο όταν η ποιότητα του προσφερόμενου προϊόντος είναι τουλάχιστον ανάλογη των ανταγωνιστικών συμβατικών προϊόντων. Επιπλέον, δεν θα πρέπει να αγνοείται η ωρίμανση της αγοράς, που επήλθε μετά την επιφανειακή προσέγγιση του «πράσινου» μάρκετινγκ από πολλές επιχειρήσεις και την δυσπιστία των καταναλωτών. Η εφαρμογή του «πράσινου» μάρκετινγκ πρέπει να είναι ουσιαστική και δεν μπορεί να επιτύχει χωρίς την εφαρμογή των αρχών του «πρασίνου» μάνατζμεντ στο σύνολο των λειτουργιών της επιχείρησης. Η χρηματική υποστήριξη των επιχειρηματιών είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξή τους. Το κράτος θα πρέπει να μεριμνήσει ώστε να δημιουργηθούν ευέλικτες χρηματοδοτικές πολιτικές για τους επιχειρηματίες οι οποίες θα διευκολύνουν τις κινήσεις τους.

Βιβλιογραφία

- APO, Asian Productivity Organization, (2009) ‘Green Tourism Certification-Certification Manual’. Published by the Asian Productivity Organization Publications, pp. 48, Japan: Tokyo,. Available on World Wide Web: http://www.apo-tokyo.org/00e-books/GP-18_GreenTourism/GP18_GreenTourism.pdf
- Brand, U. (2012). Green Economy - the Next Oxymoron? No Lessons Learned from Failures of Implementing Sustainable Development. *GAIA* 21(1): 28-35
- Cato, M. S. (2009). Green Economics: An Introduction to Theory, Policy and Practice. London: Earthscan.
- Cerin P., and L. Karlson, (2002), “Business incentives for sustainability: a property rights approach”, *Ecological Economics*, 40, 13-22.
- Colin, H., (2002) ‘Sustainable Tourism and the Touristic Ecological Footprint’. *Environment, Development and Sustainability*, Vol. 4(1), pp. 7-20
- Common, M. and Stagl, S. (2005). *Ecological Economics: An Introduction*. New York: Cambridge University Press.
- Dollinger, Marc J., (1995), *Entrepreneurship-Strategies and Resources*, Austen Pres, Illinois.
- EPPER (2014) Ανάκτηση από: www.epper.gr, Δεκέμβριος, 2014¹ Ενεργειακή πολιτική της Ε.Ε http://europa.eu/pol/ener/index_el.htm
- EU., (2006), *Εταιρική κοινωνική Ευθύνη*, Ανάκτηση στις 8-1-2013 από <http://www.europa.eu.int>

- Friedman T. (2008). *Hot, Flat, and Crowded: Why We Need a Green Revolution--and How It Can Renew America*. Publisher: Farrar, Straus and Giroux
- Hadjibiros, K. (2005). Some important ecological aspects of the Directive 2000/60. *Global NEST Int. J.*, vol. 7, no 3.
- Hahnel, R. (2010). *Green Economics: Confronting the Ecological Crisis*. New York: M. E. Sharpe.
- Hunter, C., (2002) ‘Sustainable Tourism and the Touristic Ecological Footprint’. *Environment, Development and Sustainability*, Vol. 4 (1), pp. 7-20,
- Husted B.W., and Allen D. B., (2006),”Corporate social responsibility in the multinational enterprise : strategic and institutional approaches”, *Harvard Business Review*.
- ITP, International Tourism Partnership, ‘Going Green-Minimum Standards towards a Sustainable Hotel’. Published by International Tourism Partnership Publications, pp. 4, UK: London, 2007. Available in: <http://www.tourismpartnership.org/downloads/Going%20Green.pdf>
- Jokinen T.,(2004),Global leadership competencies: a review and discussion, *Journal of European Industrial Training*, Vol. 29 No. 3, pp. 199-216.
- Kennet M. and Heinemann V. (2006). *Green Economics, Setting the Scene*. *International Journal of Green Economics*, 1(1/2)
- Krajnc D., and P. Glavic, (2005), “How to compare companies on relevant dimensions of sustainability”,*Ecological Economics*, 55, 551-563.

- Marin, C. and Jafari, J., (2002) ‘Sustainable Hotels for Sustainable Destinations’. *Annals of Tourism Research*, Vol. 29 (1), pp. 266-268
- Polin R., Garrett-Peltier H, Heintz Z and Scharber H. (2008). *Green Recovery: a program to create jobs and start building a low-carbon economy*. Dept. of Economics and Political Economy Research Institute (PERI) – Univ. of Massachusetts-Amherst and Center for American Progress. www.americanprogress.org/issues/2008/09/pdf/green_recovery.pdf
- Ryan, C. and Stewart, M., (2009) ‘Eco-Tourism and Luxury - The Case of AI Maha, Dubai’. *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 17 (3), pp. 287-301
- Samuels J.M., Wilkes F.M, Brayshaw R.E, “*Management of Company Finance*” Chapman and Hall, 1990
- Sneirson, J. (2009). Green Is Good: Sustainability, Profitability, and a New Paradigm for Corporate Governance. *Iowa Law Review* 94 (3): 987.
- Syrett M. και Lammiman J. (2004). *Επιτυχημένες καινοτομίες*, Κέρκυρα.
- TEF, Tourism and Environment Forum, ‘Greening Scottish Tourism, Ten Best Practice Case Studies’. Published by Tourism and Environment Forum, pp. 24, Scotland: Inverness, 2007. Available on World Wide Web in: <http://www.greentourism.org.uk/greening-scotland-booklet.pdf>
- Thomson, (2001), *Strategic Management*, McGraw Hill
- United Nations Economic and Social Council, (2005) Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, *Annotated Provisional Agenda*, E/ESCAP/SO/MCED(05)/L.2
- Utting P., (2005), “Corporate responsibility and the movement of business”, *Development in practice*, Vol.15, No .3 & 4.

- WWF, World Wildlife Fund, ‘Tourism Certification: An Analysis of Green Globe 21 and other Tourism Certification Programmes’. Published by World Wildlife Fund Publications, pp. 78, Switzerland: Zurich, 2000. Available in: <http://www.wwf.org.uk/filelibrary/pdf/tcr.pdf>
- Ανάκτηση από: http://ec.europa.eu/environment/sme/index_en.htm, Δεκέμβριος 2014
- Ζήσης Ι., «Πράσινο Επιχειρείν», έκδοση ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα 2003, http://www.ekke.gr/estia/gr_pages/F_synerg/Pras_Epexeirein/Pras_Epexeirein.htm
- Ζήσης, Ι. (2010). Πράσινη καμπή: Πράσινη οικονομία, κοινωνία και πολιτική. Αθήνα: Αειφορία - ΜΚΟ Σόλων
- Καρατζόγλου Βένος, Πρόγραμμα περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ακαδ. έτος 2003-2004, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Λαμπρόπουλος Παναγιώτης (1998): “*Εγχειρίδιο Επιχειρηματικότητας*”, εκδόσεις Προπομπός
- Παπαδάκης, Β., (2002), *Στρατηγική των Επιχειρήσεων: Ελληνική και διεθνής εμπειρία*, Δ΄ Έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου
- παρ. 8 της Πολιτικής Διακήρυξης για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Γιοχάνεσμπουργκ 2002, σε Γρ. Τσάλτας επιμ.), *Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003, καθώς επίσης και σε United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Global Challenge, *Global Opportunity: Trends in Sustainable Development*, The World Summit on Sustainable Development, Johannesburg, 2002.

- Τσαντίλης, Δ . και Κ . Χατζημπίρος (2007). Η Περιβαλλοντική Πολιτική. Στο Ν. Μαραβέγια και Μ . Τσινισιζέλη (επιμ.): *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση . Οργάνωση και Πολιτικές. 50 χρόνια.* Θεμέλιο, Αθήνα.
- Τσικριτζής Λ., (2006) «Πράσινη Επιχειρηματικότητα: Το τερπνόν μετά του ωφελίμου». Καταναλωτικά Βήματα - Τεύχος Ιουνίου - Ιουλίου 2006, www.samoscci.gr/files/biobus_files/keim.doc